

פֿון אַזרעם סולקאוויטש

משיגי ה'תש"א אברהם סולקאוויטש

*

הראש הצעיר של אחותי הנרדפת
בא על זרועי לנחם.

גופים מכדורים

בתחול נחשים של משי

כבר דועכים עד תם

על מזבחות

של שדות.

אחותי מתחננת:

קרא בשבילי, קרא

לעולם לא מאחר לשמם

את אהבתי.

וקראתי.

1941

ה'תש"א ה'תש"א
ה'תש"א ה'תש"א

*

מדת היום היא צרה, ועירה,

מקפי בקיף, מקפי הנמירה.

ועל כן

המדה המלאה על גדוהיה שופעת

ומאכלת ממזל מתנועעת

על משחזות שחורה של הלילה.

ארקה המאכלת עד אין שעור,

ואמה - כעוף שנשחט לא-גמור.

1941

ה'תש"א ה'תש"א

*

דער יונגער קאפ פֿון מיין געיאגטער שוועסטער
איז געקומען רוען אין מיין ארעם.

קנויליקע גופים

אין זיידענע שלאנגען

גלעזן שוין אויס

אויף מזבחות

פֿון פעלדער.

בעט זיך מיין שוועסטער:

לייען מיר, לייען,

ס'איז קיין מאָל ניט שפעט צו דערפֿרייען

מיין ליבשאַפֿט.

האָב איך געלייענט.

1941

*

די מאַס פֿון טאָג איז ענג און קליין

פֿאַר דיין געזאַנג, פֿאַר דיין געוויין.

דעריבער

גיסט זיך שוין די פֿולע מאַס אַריבער

און ס'הוידעט זיך אַ חלף קעגן איבער

אויפֿן שוואַרצן שלניפֿשטיין פֿון דער נאַכט.

און לאַנג דער חלף, אַז אַ סוף

און דו - אַ ניט-דערקוילעט עוף.

1941

פֿרצופֿים בתוך בצות

והשיבה ירדה בן-לילה על משבֿותינו,

ושמש־שחר - מלח מלחט זרעה על פֿצע.

ימים צחורות היו לַיְשׁוּפִים עלינו,

המתחילים בתלום שֶׁנָּו כְּמוֹ עֶשֶׂן, כְּקֶצֶף.

- מה תרצדי, האדמה? האת פֿמוני מבקעת,

או שְׁמַא רִיחַ קרִבִּנוֹת עולה בְּנִתְרִיךְ?

בלעינו! בְּשִׁחוֹן-כִּי-רֵב הוא מאַרְה-לִדְעַת;

בלעינו! אַת הַדּוֹר, אַת הַדְּגָלִים שֶׁבְּעִרְיָה!

כי תצמאי - כְּמַעֲנוֹת שֶׁנִּתְפַּקְעוּ בְּחַצוֹת

בְּהַב גִּפְנוֹ בִּרְחִיקָה גְּמֵלָא עַד-רֶעֶד;

סיוט יבוא, סיוט של פֿרצופֿים בתוך בצות,

שֶׁל פֿרצופֿים בתוך בצות מַעַל לְשִׁמְשֵׁ הַשּׁוֹקֵעַת...

וילנה, סוף יוני 1941, עם בוא הגרמנים

* פֿנימער אין זומפֿן

און גראַ דורך נאַכט געוואָרן זענען אונדזערע מחשבות,
 מאַרגנזון האָט אַנגעגליטן זאַלץ פֿאַרזייט אין ווונדן,
 און ווייטע טויבן האָבן באַלד פֿאַרוואַנדלט זיך אין סאַוועס,
 לאַכנדיק פֿון אונדזער טרוים, וואָס רויכיק איז פֿאַרשווונדן.

— וואָס ציטערסטו, מיין ערד? צי ווערסטו אויך ווי מיר צעשפּאַלטן
 אַדער דינע נאַזלעכער דערשפּירן שוין קרבנות?
 שלינג אונדז אַינ! די צו־פֿיל-זיכערקייט האָט אונדז פֿאַרשאַלטן;
 שלינג אונדז אַינ צוזאַמען מיטן דור און זינע פֿאַנעס!

דאַרשטיק ביסטו, וועלן מיר ווי אויפֿגעפּלאַצטע קוואַלן,
 מיטן גאַלד פֿון אונדזער לייב פֿאַרפֿילן דינע גריבער;
 און אַ קאַשמאַר פֿון פֿנימער אין זומפֿן וועט באַפֿאַלן,
 פֿנימער אין זומפֿן איבער זונפֿאַרגאַנג און שטיבער...

סוף יוני 1941

[Lod]

* אין קארצער

גוט אנדערש: די פֿינצטערניש וויל מיך דערשטיקן!
די בלינענע מיין גריזשען אויס מינע בליקן.
איך וואָרף זיך אין קארצער און זינק צווישן ווענט:
וואָלט עפעס געווען וואָס איז מענטשלעך, באַקענט.

דערטאָפּ איך אַ שטיקעלע (בלאָז) וווּ געפֿאָנגען
עס צוקט די לבנה אין גלעזערנע צוואַנגען.
פֿאַרגעס איך מיין זינקען אין פֿיבער געשפּאַנט:
— דאָס האָט דאָך באַשאַפֿן אַ מענטשישע האַנט!

און כִּיצערטל אין גלאַזיקער שאַרף די לבנה:
— „דו ווילסט? כִּאיב מיין לעבן דיר אַפּ אַ מתנה!“
נאָר ס'לעבן איז הייס און דאָס גלעזל — אַ קאַלטס
און ס'איז מיר אַ שאַד עס צו נעמען צום האַלדז...

ווילנע, סוף יוני 1941

[L5C]

* בלעטלעך אש

איך וואָרעם טיי מיט דינע בריוו, —
מיין איינציקער פֿאַרמעגן, —
עס בלייבן דינע בלעטלעך אַש
מיט גליווערעם באַשפּרינקלט,
וואָס איך אליין קען לייענען, קען פֿרעגן:
איך וואָרעם טיי מיט דינע בריוו,
מיין איינציקער פֿאַרמעגן?

זאָל שטומער זיין דער ווינט פֿון אַ מצבה!
זאָל מיין שאַטן מער זיך גיט באַוועגן!
איין בלאָז —
און אַל דעין היילנדיקע שיינקייט
וועט אייפֿערזיכטיק מאַכן אַלע וועגן.

ווי טייער ביסטו מיר אין בלעטלעך אַש,
ווי ליכטיק שטאַרבסטו אויס אין בלעטלעך אַש,
וואָס איך אליין קען לייענען, קען פֿרעגן:
איך וואָרעם טיי מיט דינע בריוו,
מיין איינציקער פֿאַרמעגן?

1941 יוני 10

[L5C]

* אַ שטים פֿון האַרץ

אַ שטים פֿון האַרץ באַפֿעלט מיר: גלייב
אין שוין פֿאַרשוועכטן וואָרט גערעכטשאַפֿט.
דער ווינטער יורש פֿון אַ לייב
> מוז ווידערשפעניקן זיין קנעכטשאַפֿט.

ס'איז דאָ אַ גאַנג, עס ליגט זיין ציל
אין ווילדן אורוואַלד פֿון זכרונות.
ס'איז אויך פֿאַראַן אַזאַ באַציל,
וואָס טראַגט דעם סם פֿון טויזנט יאָרן.

און זוכסטו פֿאַר דיין פֿיין אַ זין —
פֿאַרוואַנדל זיך אין איר אַנטפּלעקער,
און הער ווי זיידעס וועקן זיין
ווי שטורעמהעק אין בראַנדז פֿון גלעקער.

[L5C]

אין זאת: המחשף את גרוני יחזק!
מבטי מְגִרְסִים עֲבָרִי-הַעוֹפֶרֶת...
אֲמַת וְאֶצֶל בֵּין כְּתָלֵי הַצִּינּוֹק:
לוֹ הִימָה נִקְדָּה אֲנוּשִׁית אוֹ מִכְרֶת.

פִּתְעָ מֶשֶׁה בְּדֶל-וְגַג יְדֵי הַקּוֹדֶמֶת:
הַלְכָּנָה מִפְּרִפְרֶת בְּצִבְתֵּי הַשְּׁקוּפָה.
וּבְקֶרֶת הַצִּלְלִיָּה בְּקִדְמַת וְשִׁכְחַת:
— הֵן יְד־שֶׁל-אָדָם אֶת הַגֶּג כְּשֶׁפָּה!

אַלֶּטֶף הַלְכָּנָה שְׂבָחֵד הַגּוֹנִיָּת:
— תִּאֲבִי? אֶת חֲמֵי כִּמְתַח לָךְ אֲרִטִּי!
אֶף חֲמִים חֲמִיִּים וְחֲגִג הוּא קָר,
וְחִבָּל לִי לְשִׁים אֶת חֲדוֹ לְצִנּוֹר...

ווילנע, סוף יוני 1941

דפי האפֿר
חממתי מה באַרומיך, וְחֲמֵי חֲמֵי חֲמֵי
יחידתי, —
דפי האפֿר בִּתְרִים
מִנְמָשִׁים בְּחִלְלִים,
שֶׁרָק אֲנִי יָכוֹל לְקַרָּא, לְשֹׁאֵל בְּדָמִי:
חממתי מה באַרומיך, —
יחידתי?

אַלֶּם מִמַּצְבָּה יִהְיֶה חֲרוֹת! —
צִלִּי — בַּל עוֹד יִצְעֵן, בַּל עוֹד יִנּוּעַ!
אֶפֶס —
וְכָל הַיָּפִי הַמִּרְפָּא שְׂבָחֵד —
יִקְוֶיָא אֶת הַדְּרָכִים
שְׁאֵל כָּל רוֹת.

כִּמְתַּח יִקְרָת לִי בְּלִקְמֶה שְׂבָדִי הַאֶפֶר,
כִּמְתַּח הָאֶרֶץ בְּגוֹיֶשְׁמֶה שְׂבָדִי הַאֶפֶר,
שֶׁרָק אֲנִי יָכוֹל לְקַרָּא, לְשֹׁאֵל בְּדָמִי:
חממתי מה באַרומיך, —
יחידתי?

קול מלב

וקול בלב צוה: האמן
גם את חלול מלת האֶדָק.
יורש רחוק של הארֶיָה
חֵב לַמְרוֹת עֲבָדוֹת לוֹכְדָת.

כִּי יֵשׁ חֲלוּף, וְחִמְלִיתוֹ —
בְּעֵבֶר יַעֲרוֹת הַזִּכְרוֹן.
וְיֵשׁ חֲדָק — גּוֹשָׁא סִמּוֹ,
סִם אֶלֶף שְׁנוֹת הַשְּׂבָחוֹן.

חֲתוּר מִשְׁמַע לִיסוּרִים —
גִּלְם, שְׁמַע אִיף סָבִים יַעֲרִיר —
בָּנִים — בְּגִרְזוֹן-סוּפָה
בְּחוּף אֶרֶץ-פֶּעֶמוֹנִים.

ס'איז דא א גאנג. איז קלעטער, שפרייז,
קויף אויס דעם דורותדיקן שטרויכל.
דער טויט איז מוחל יעדער גרייז,
נאר זיין א קנעכט איז ער ניט מוחל.

וויינע, 22סטן יולי 1941

דער צירק

זאג מיר, ברודער מינער, זאג,
וואס איז ער, וואס באטייט ער, אונדזער הינטישער געראנגל?
דאס הארץ איז דול.
אנטלאפן זענען אלע שיינע ווערטער,
גלייך בינען פון א בינשטאק א באגארטלטער מיט רויך.
נאר ערגעץ אין א הינטערגעסל פון באוויסטוין שלאגט נאך
א צוקנדיקער פיצל נערו געראטעוועט פון חורבן,
א לעצטער קרעכץ וואס ווידערשפעניקט יענע בלינדע שטילקייט
וואס ווערט פארהתמעט מיט א הויפן ערד.

ווער זענען מיר?

וואס איז דער זין פון אלע אונדזערע ליידן?
אויב נאר צו זיין קרבנות פאר א בלוטדארשטיקן האר,
דענצמאל זאלן אנשטאט אונדז געבוירן ווערן זשאבעס!
די צונג איז אויפגעבלאטערט פון דער זשאווערדיקער טרייסט,
אז וואלף און לאס וועט הויערן צוזאמען.
און ווי עס ירשנט ענלעכקייט דאס קינד פון טאטע-מאמע —
ירשען מיר די ענלעכקייט פון דורותדיקער פלאג,
פון זיין פארקנעכטע קעלנערס ביי דער וועלטס געגרייטן טיש
און הינטיש דאנקען פאר דער צוגעווארפענער מטבע.
דאס איז די קייט די גאלדענע וואס בינדט צוויי טויזנט יאר,
די טרערן-קייט אויף אונדזערע נשמות.

אט נעכט, דאכט זיך, האבן פארמען זייער מאס פארלוירן
און תהומען האבן אויסגעגלייכט די הויקערדיקע קערק
פארדעקנדיק די ניט-בארוטע שארבנס פון די דורות
מיט האפונג —

און מיר זענען גרייט געווען
די בליענדיקע ווונדן אנצונעמען פאר מעדאלן
און שטאלצעווען מיט זיי אין פריילעך-געציקן פאראד:
— האהא, מיר האבן אויך א חלק אין דעם חלום-זאקרויב,
מיר צאלן אויכעט צינדן מיט אונדזער בלוט די רעוואלוציעס!
מיר, מיר.
נאר אויך דער לייב דערזעט ניט די באצווינגטע גרוב
וואס לויכערט אויפן גאנג פון זיינע לאפעס.

און היינט — — ערב נאכט, אין אן עיגול,

ארום שניטערס געקופערטע פליגל,

אונטער בייטשן פון שטאלענע וועכטער,

אויף דעם נעכטיקן חבֿרס געלעכטער,

און נאקעט, מיט פלייצעס צעשניטן,

טאנצן מיר: איך אין דער מיטן.

און מיט די אייגענע הענט מיר באדארפן

רייסן דעם זילבערנעם פארמעט און ווארפן

אין שניטער אריין, ווי די אייגענע גלידער,

זינגענדיק פריילעכע רוסישע לידער.

און זע! צווישן שווערדן און שיידן

טראגט זיך דער קול פון גז-עדן,

פלאטערן אותיות פון בכל

און בלייבן אויף נאכטיקן טאול.

כי יש הלוח. עלה, וְחַל,
כפר עמה כְּשִׁלּוֹן הַשָּׁבֶט.
הַמִּנֹּת כָּל שְׁנֵי־הָיָה וְחַל,
אך לא וְחַל הָיָה לְעָבֶד.

וילנה, 22 ביולי 1941

הקרס

אמר-נא, אחי, לי, אמר,
מה מאבקני הוא זה הכלבי ומה משמעוני
מטרף הוא הלב.
ברחו להן כל המלים היפות,
כדבורים מכוורת חגורה בעשן,
אך אישם בסמטה דחוייה של התודעה עוד פועם
עצב זעירון בעוית שנצל מחרבן,
אנחה אחרונה מתמרדה על אותה הדממה העוורת
הנחתמת בתלולית אדמה.

מי אנחנו?

מה משמעות סבלותינו?
אם רק כדי להיות קרבו לאדון צמא דם,
אז מוטב שבמקומנו צפרדעים תולדנה!
הלשון היא מפת בועות בשל הנחמים המחליד
שכבש עם זאב יגורו יחדיו.
יבשם שמקבל הילד מאביו ואמו את הדמי —
כה יורשים אנחנו הדמי מסבל דורות,
מהיותנו מלצרים ששעבדו אל שלחנו הערוף
של העולם,
ומודים אנחנו פלבית על המטבע שאלינו השלף.
זו שרשרת הנהב המאשרת אלפים שנה,
שרשרת הדמעות של נשמותינו.

הנה אתמול, נדמה, אבדו הצירות מדתן
ותהומות ישרו המפרקות המגבנות,
בכסותם את גלגלות כל הדורות חסרות המנוחה
בתקנה —

ואנו מוכנים היינו

להשכ את הפצעים המלכלכים כמו מדליות
ולקיות גאים בהן בתהלוכת הפאר האילית-עליזה:
— הוהו, גם לנו חלק בשכ-הבנה החלומי,
גם אנו משלמים למתקפות מס בדמנו!
אנו, אנו.

אך גם הזאב אינו מבחין בפחת המענפת
האורבת להלוח פפותיו.

והיום — — במעגל, לפני רדת הליל והחשך,
לפני מדורות של כנפים מצפות בנחשת,
תחת שוטים של שומרים כלם פלד,
על תצחוקת חבֿר-של-אתמול מתגלגלת,
ובצירים, בגבים חתוכים,
אנו רוקדים: באמצע — אנכי.
ובמו זינינו עלינו לקרע
ולהשליף את קלף הכסף בכח
אל המדורה, כאת אברינו,
ושירים רוסיים עליונים — מזמורינו.
ושור! בין חרבות ונגדנים
נשא הקול של גז-עזנים,
מרחפות אותיות של בכל
והן נשארות על לוח הליל.

והרחק, על גבי פקעות, על גבוהות,
ה"אנכי" מפיל אל על עוד ועוד
מן הקלף שנבלע בתאותנות
ולא כלום -
גם הוא נחרק.

סב־נא, סב־נא, מחול האש,
רגש עוד כה - שרפהו.
אם מרחץ בתפת יש,
המרחץ שם כה נראה הוא.

ובלי מקל פה הפסח,
והרב - עור ושב,
כל אחד רוקד וסב,
מכל הקצוות שמם.

אֶפְרַיִם מִנְחַת מִתְמוֹסֶסֶת:
זֶה חֶרֶקֶס מִמֶּשׁ, לֹא זִיפְנִי.
וּשְׁכֵנָה: שְׁלֹמוֹ לָהֶם בְּאֲבָנִים,
כִּי חֶרֶקֶס עוֹלָה בְּכֶסֶף.

זונות מראות עירם
זו לזו: הגה רואה את.
ברד אבנים. האש בולעת.
שגז על סלם זוחל אל רם.

כָּרַד אֲבָנִים. קָרַב כּוֹרֶעַ,
מִנְשֵׁק זִיקִים בָּאֶפֶר.
"שִׁמַּע" שְׁלוֹ מַעֲמָק גִּפְשׁ
בְּקִרְתֵּי אֵיזֶז שׁוֹקֵעַ.

וְאָנִי, אֲשֶׁר הָיִיתִי הַלָּצוֹן בְּהַצָּגַת הַתּוֹעֵבָה,
לֹא עָמַד הָאֱמֹץ בִּי לְמַלְמֶלֶת לִפְלֹט קָלֵלָה,
אֲף לֹא הִכֵּם לְהַשְׁלִיךְ עֲצָמֵי לְמוֹת,
כְּמוֹ אֲחֵי בְתֻמָּוְתוֹ שֶׁל אֲדָרְיָנוּס הָרֹמִי,
כְּשֶׁהֲחִנִּיקָה הָאֻמוּנָה אֶת הַיִּסְטוֹרִים בְּגוֹף
(עִם שִׁבּוֹי כֹּף מֶרְעֵל לְבִי בְּלֵת גִּתְּלִים,
וְעֵינֵי רוּחִי בַּעֲשׂוֹן מִנְקָבוֹת).
אֲף יִתְרָה מִזֶּה: עִירֵם כְּרַעְתִּי לִפְנֵי מִי
שְׂאֵת אָבִי חָלַל בְּחוֹף קִבְרוֹ
וּבְדַמְעוֹת כְּאֵבֶעְבוֹעוֹת שְׁחוּרוֹת
בְּקִשְׁתִּי חֶסֶד.

הָאָרֶר: הֵיכָן הִיא הַצִּנָּה,
שְׂכֹכֶפָה אֶת רִמְחֵיהֶם שֶׁל הָעַמִּים?
כָּלוּם לֹא הִשִּׁיג אוֹתָהּ הַצִּבְעָה שֶׁל אוֹתָהּ תַּמְנוּנָה,
כָּלוּם מוֹצֵאָהּ לֹא הוֹפִיעַ לַפְעַמִּים?

הרי זהו ענין - חצי-מומת לנשם,
לזלל תר-חורגסיסת אחים ונאחיות.
משום שלא זכות לגיל האחרון
של חזל - כלומר לשוב עוד ולהיות.

כתוב במחבוא, תחילת יולי 1941

התאחדות המורים

* איך ליג אין אן ארון

איך ליג אין אן ארון,
ווי אין הילצערנע קליידער,
איך ליג.
זאל זיין ס'איז א שיפל
אויף שטורמישע, כוואליעס,
זאל זיין, ס'איז א וויג.

און דא,
ווי עס האבן זיך גופן
געשיידט מיט דער צייט,
רוף איך דין, שוועסטער,
און דו הערסט מיין רופן
אין ווייט.

וואס טוט זיך אין ארון א צאפל
א ליב אומגעריכט?
דו קומסט.
איך דערקען דיין שווארצאפל,
דיין אטעם,
דיין ליכט.

אזוי איז א פנים דער סדר:
הינט דא,
מארגן דארט,
און איצט אין אן ארון,
ווי אין הילצערנע קליידער,
זינגט אלץ נאך מיין ווארט.

וויינע, 30סטן אויגוסט 1941

[Lod]

א הארדע מוזיק

א
בני א ווארעמען בערגעלע פֿערדישע מיסט
ווארעם איר, ווארעם די אטיזקע הענט.
איך ווארעם די הענט און דערבש מיך פֿארדייסט:
צו ווינציק ביו איצטער פֿארנומען דערקענט,
די גרויסקייט פֿון קליינקייט, און איך
סיקען טרעפֿן, און אויך
פֿון א בערגעלע מיסט אט דער ווארעמער הויך, —
זאל ווערן א ליד אין דערהויבענער שיינקייט.

ב
מיט אזעטיקע רגעס
באגעגנט אין (שניוואלד),
מוז מען זיך ראנגלען,
פֿירן מלחמה,
נאך מער ווי דער גוסס
מיט זינען מיקראבן.
געווינסטו —
וועלן זיי בלייבן דיין אייגנס,
אנטפלעקן דעם זינען פֿון גארן געראנגל,
געבוירן פֿון גורלות
פֿארשלאסן אין שניי, זיין זיין זיין זיין
נאר וועסטו פֿארשפילן דעם שארפֿן געפֿעכט —
וועט דיר דיין אייגענער אטעם
פֿארפֿירן.

פֿארן הממים

פֿארן-הממים,

פֿאנגד של עץ,

אשקב.

אולי זו סירה

על גלים סוערים,

אולי ערש לטף.

מבאן,

ממקום בו גופות

נפחדו מן הזמן,

אקרא לך, אחות, —

תקלטי את קולי

מבאן.

מה רטט הרטיט פֿארן

גוף בפֿתאם?

פי באת.

הפֿרתי האור, האישון,

הנשימה,

המבט.

בנראה, כך סדרו של עולם:

היום פה,

מחר שם.

פֿארן-הממים,

פֿאנגד של עץ,

שירי עוד נשם.

וילנה, 30 באוגוסט 1941

ערך מוסיקה

*

אל גלל סוסים, אל הרגב הקם,
אחמם, אחמם את ידי הקורחות.
אחמם את ידי ואהיה כנחם:
עד צתה — מה מעט ידעתי לתהות
על גדלה של קטנות.
הן יש, לעתים,
שהקבל החם של תולדות הנגלים
יהפך לשיר בפינו הרהוט.

ב

ברעים שבאלה

ביער-שקלים

אם תפגש —

האבק,

נהל מלחמה,

עזה ממלחמת גוסס

בנחשול חידקיו.

תנצח —

יהיו לגבסיה,

יגלו את משמע כל הרעש הזה,

לידת גורלות

חתומים בשקלים,

אבל

אם תפסיד פה בסוף החד —

אז אותך

נשימתך שלך

תקפיא

לער.

לבדי. הדממה הקפואה, המזקתה.
מתחיתה —
גופי הערם.
רק שתי האמות של קרקע
הן שלי, וכסוי לי הסתר.
אשנן את אונני: לו היע הלום
קולו של חבר,
קולו של חבר!
אך באלו הדי מאפסים מניע:
שירת ואבים
בעגול מסגור.

הנומר לי שריר נאמן ויחדי:
שירת ואבים —
נאמן ויחדי,
על שלגי-יצרות כמו נהם קפוא?
יהי כך!
פי קרב, פי קרב עדר חד ופלדי —
אלי, מנגדי —
עדר מוסיקה!

בואו הנה, ואבי,
ואבי נקירי!
נהנה-נא חברים, ונצעד-נא יחדיו
נגד קר-גיהנום, ונגד
האויב-האדם.
עדר מוסיקה, —
כבש את העולם!

וילנה, ביער זאקרט, דצמבר 1941

חשק לי לומר תפלה

חשק לי לומר תפלה, למי — איני יודע,
הוא אשר אי-אז נחמני — אין עתה שומע,
למי — איני יודע,
תאחזוני בכבליה.

שמא מכוכב אשאל: יידידי ברתק,
מלתי אבדה לי, בוא — במקומה, בן-שחק!
גם כוכב תשוב
לא אלי יקשב.

אך תפלה לומר תכרח הוא, אי שפי נובע
מתוסר בנשמתו ותפילתי תובע,
ועל בן, פלי שחר,
אמלמל עד שחר.

ביטו וילנה, 17 ביאנואר 1942

אליין. פארפרוירענע לויטערע שטילקייט.
אונטער דער שטילקייט —
מיין נאקעטער גוף,
בלויז צוויי איילן ערד זענען מיניע —
די, ווו איך ליג מיט א צודעק לבנה.

איך שפיץ מיניע אויערן אן צו דערהערן
א קול פון א חבר,
א קול פון א חבר!
נאר ווי מיין עכא דערטראגט זיך פון ווייטן
מוזיק פון וועלף
אין א בלענדיקער האלבראך.

איז דאס מיר געבליבן דאס איינציק-געטרניע:
מוזיק פון וועלף —
דאס איינציק-געטרניע,
איבער וואלדיקן שניי ווי פארפרוירענע וואיען?
זאל זיין!
עס דערנענטערט זיך שטאליק און שארף
צו מיר, קעגן מיר,
א הארדע מוזיק!

אהער מיניע וועלף,
מיניע טייערע וועלף!
לאמיר ווערן חברים און טרעטן צוזאמען
קעגן פלינדלעכן מענטש, קעגן גיהנומשער קעלט.
הארדע מוזיק, —
פארנעם די וועלט!

וויילנע, זאפרעטער וואף, דעצעמבער 1941

* גלוסט זיך מיר צו טאן א תפילה

גלוסט זיך מיר צו טאן א תפילה — ווייס איך ניט צו וועמען,
דער, וואס האט א מאל געטרייסט מיר, וועט זי ניט פארנעמען,
ווייס איך ניט צו וועמען —
האלט זי מיר אין קלעמען.

אפשר זאל איך בעטן ביש א שטערן: "פריינד מיין ווייטער,
כהאב מיין ווארט פארלוירן, קום און זי אים א פארבייטער!"
אויך דער גוטער שטערן
וועט עס ניט דערהערן.

נאך א תפילה זאגן מיר, איך, עמעץ גאר א נאנטער
פנינקט זיך אין מיין נשמה און די תפילה מאנט ער, —
וועל איך אן א זינען
פלאפלען ביז באגינען.

וויילנער נעטא, 17 יאנואר 1942

[LSD]

יום אחד בשבי הס.ס.

א
— אשמתיו? העלי לגמל אשמה? —
למי? ליום? או לתמולים עד הנה?
— אין זה חשוב, סכל. די: יש אשמה,
גם אם טעות הנה — שלם תשלמנה!

— לגשמי תלעג, הלא יצרוך
לא ראוי, לא בחירת, — חשב על הדברים!
— אין מה לתשב, לשאול מתי, מדוע, —
ואל תתלה אמונתך בדרך־דים.

— אני וגורלי — אחד, או שני נכרים?
אם שנים — את דמו כאן אבוסס!
— זאת קבע אמת. באור היסורים
הפר אותו סביב־ך — באס־אס.

ב
אברה לי קברי לפי צו, בנאות,
ובעבי־אדמה אתור לי עדור.

הפר וחתך, ותולעת־עפר
למטה בבור מתפתלת — מה צר!

בתקה מעדרי — נאחמה במבוכה:
איכה תכפל תשלש תתוכה!

עוד הנה — שלשה תולעים כפר שורצים,
וכל אל חיים — תאני יצרתים?

זרחה שוב חמה ברוחי נעפר
והרהור לימיני עו נסעד:

אם תולע על הנה המות גבר —
הקטנת אמה מתולעת?

[תרגום בנימין טנא]

ג
אל תבה. אין כאב עוד בצרור אברים.
לא שלי הם, כשעות אתמולי על כנו.
איוז זרע מושקה אל עולם־מסתרים,
בו המות אינו.

אפשיט את גופי בקלפה של עפר.
אתקפל שוב בזמן, כמו כביש על גלגל.
אף שלמה הבור לא יהיה מקרפר
אשנבים? — באמת שתכל,
תכל.

ד
אילו, אשר תסער עקרו משרשיו,

בתרוו־האדם על ענפים מעקמים —
גופי בסיד.

אני הוא? אי האני שלי?
כל אבר מנסה
למוש עצמו, לחוש:
כאן.
כאן.
כאן.

א טאג בני די שטורמיסטן

א
— בין איך שולדיק, דארף איך צאלן שולד,
און וועמען דען, די הינטן צי אמאלן?
— אלץ איינס, דו נאר, גענוג ס'איז דא א שולד
און מעגסטו זיין א טעות — מוזסטו צאלן!

— דו לאכסט געוויס, איך בין, דאך ניט געווען
מיין פריינד ווילנס קיין באשאף, באקלער נאר!
— ניטא צו קלערן, פֿרעג ניט וואס און ווען,
און הענג ניט אן דיין גלויבן אויף קיין דערנער.

— בין איך און גורל איינס, צי פֿרעמדע צוויי?
אויב צוויי — אנטפלעק, און איך וועל אים פֿארוויסטן!
— באשטימ אליון, מיט העל־זען פֿון דיין וויי
דערקען אים ארום זיך — אין די שטורמיסטן.

ב
גראב איך א גרוב ווי מען דארף, ווי מען הייסט.
זוך איך בעת־מעשה אין דרערד אויך א טרייסט.

א גראב און א שניט און א ווערעמל קליין
עס צאפלט פֿון אונטן — דאס הארץ קען צעגיין.

צעשניידט אים מיין רידל און — ווונדער דערביי:
צעשניטענערהייט ווערן צוויי, ווערן דריי.

און ווייטער א שניט, ווערן דריי, ווערן פֿיר,
און אלע די לעבנס באשאפֿן דורך מיר?

קומט ווידער די זון אין מיין טונקל געמיט
און א גלויבן נעמט שטארקן מיין ארעם:

אויב א ווערעמל גיט זיך ניט אונטער דעם שניט,
ביסטו ווינציקער דען פֿון א וואַרעם?

ג
ניט שלאג, סני־ווייסט טוען גלידער ניט ווי מער.
זיי געהערן ניט מיר ווי מיין נעכטיקע שעה.
עפעס ציט מיך א האנט צו א וועלט א געהיימער
וון קיין טויט איז ניטא.

מיין גוף טו איך אויס ווי א הילע פֿון שטויבן.
דריי זיך ווידער אין צייט ווי א וועג אויף א ראד.
נאר אלמאני ס'איז די גרוב ניט באצאפלט מיט שויבן, —
איז באמת א שאד,
א שאד.

ד
א ראבינע פֿון שטורעם אויסגעריסן,
מיט הענגלעך קרעלן אויף צעלאמטע צווייגן —
מיין גוף אין קאלד.
ס'איז איך? וון איז מיין איך?
פרוויט יעדער גליד
זיך אנטאפן, דערפֿילן:

דא.
דא.
דא.

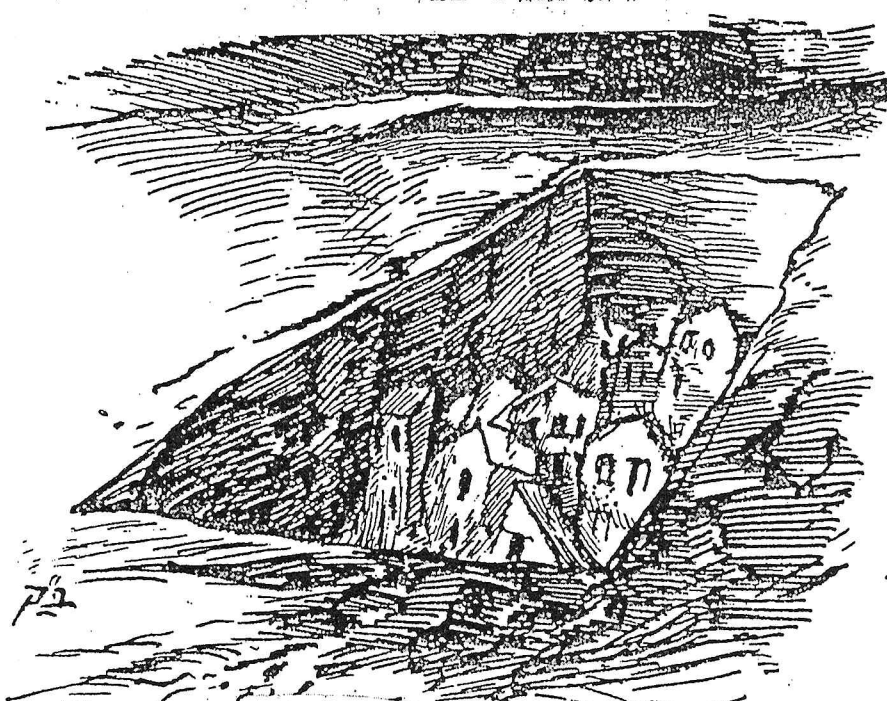
קל אָבֶר - פֿרוי פֿסֶפֿית
 שְׁלֹא תוּכַל לֵאחֻזָּתָם.
 הַבְּהִימָה אֵינוֹ שׁוֹלֵט עוֹד בְּגוֹפִי,
 אֵינוֹ כּוֹאֵב - בְּתַת־סִפִּין בְּאַפְרָנִים.
 נֶאֱמַתִי מִמֶּנּוּ הַחֲלוּם
 הַמְתוֹפֵף בְּרֹאשׁ:
 טרוף.
 טרוף.
 בְּתַמִּים לִפְנֵי הָעֵין, אֵף בְּתַמִּים, דִּן
 כְּלָבֹת-קֶרְנִים שְׂבִיבֹר.
 אֵיךְ בְּאֵתִי הִנֵּה?
 נִמְלֻטִי.
 מִי, מִי?
 אֵיךְ נִמְלֻטִים, מִי מִצְנֶה?
 שְׂרָאִית הַחֵץ מִדֶּה מִצִּין-הַנֶּשֶׁר,
 אִם כִּי הַחֵץ הוּא עֶבֶד, נֶשֶׁר - שְׂרָאִית
 הַסֵּ. מִתָּה בְּחֻזְרָה וְהַזְכֵּר,
 לֹא, שְׂכַח.
 לֹא-לֹא, שׁוֹב הַזְכֵּר:
 בְּרַח.
 אַתָּה מִמֶּנּוּ אוֹ מִמֶּנּוּ הַמֶּנּוּ? מִי שֶׁ
 הִנֵּה הָךְ.
 הַמְתוֹלֵצִין-בְּפֶל שֶׁחַק בְּלִבְד
 וּבְמִקְוֵה יָרָה בְּכָלֵב.
 הַקֶּשֶׁב, הִנֵּה נוֹבֵחַ כָּלֵב בְּרֹאשׁוֹ:
 טרוף.
 טרוף.

ה
 לֹאט־לֹאט דְּבִרְמָה בִּי מִתְבַּהֵר,
 כְּמוֹ נוֹלֶדֶתִי שְׁנִית:
 הִלְכוּ-נִמְנוֹ הַבְּתָמִים,
 בְּתַמִּים לִפְנֵי הָעֵין, -
 אֵף בְּתַמ־צִחֹר אֶחָד
 שֶׁל סִיד מוֹמָס בְּמִים,
 אֲשֶׁר רוֹתֵם וְרוֹאֶה:
 שְׂקָעִתִּי בּוֹ,
 טְבַעֲתִי לְמַחְצָה,
 וְנִמְשָׁכִים מִמֶּנּוּ נְחָלֵי הַחֲרוּזִים הָאֲדָמִים,
 נוֹטְפִים, נוֹזְלִים,
 כְּמוֹ שׁוֹרוֹת שֶׁל שִׁיר
 וּמְשָׁרִישִׁים שְׂקִיעָה וְרֵדֶת-חַיּוֹף בְּסִיד.
 בּוֹר־סִיד שְׁתַּחֲבֵב עָלַי. אֲשַׁכֵּב וְאֶפְלֵל:
 -שׁוֹב לֹא אֶחָדֵל מִלְּהַתְמִית -
 עַד לֵיל, עַד לֵיל -
 עַל הַנֶּפֶשׁ שְׂבִשְׂקִיעוֹת, שְׂצִרְתִּיהָ!
 גִּטוֹ וּלְנֶה, מֵאִי 1942.

און איז פֿון שטיקלעך קוועקזילבער
 וואָס לאָזן זיך נישט גאַנצן.
 די וואַריקייט באַהערשט שוין נישט מיטן לֵב.
 און טוט נישט וויי - ווי מעסערשניט אויף בעגל.
 דער חלום איז שוין אמתער
 און פויקט אין קאַפּ:
 דול.
 דול.
 און פֿלעקן פֿאַרן אויג, בלוז פֿלעקן,
 ווי שטראַלן-הערצעלעך פֿון מערן.
 ווי קום איך דאָ?
 אַנטרונקען,
 ווען, פֿון וועמען?
 און ווי אַזוי אַנטרינט מען, ווער באַפֿעלט?
 די פֿיגל זעט שטענדיק שאַפֿער ווי דער אַדלער
 כאַטש ער איז הערשער, זי - אַ קנעכט.
 שאַ. לעב איבער אויף צוריק, דערמאָן זיך.
 ניין, פֿאַרגעס.
 ניין-ניין, דערמאָן זיך ווידער:
 אַנטלאָפֿן.
 דו פֿון טויט צי טויט פֿון דיר?
 אַלץ איינס.
 דער חוּזק-מאַכער האָט זיך בלוז געשפּילט
 און אַנשטאַט דיר אַ הונט אַוועקגעשאָסן.
 האַרץ, עס בילט דער הונט אין קאַפּ:
 דול.
 דול.

ה
 אין דערין עס געמט מיר עפעס קלאָרן
 ווי איך וואָלט נישט געבאַרן:
 די פֿלעקן פֿאַרן אויג - אַוועק, אַוועק,
 איין וויסער פֿלעק
 פֿון קאַלך צעלאָזט אין וואַסער,
 וואָס זיכט און זעט:
 איך ליג אין אים פֿאַרזונקען
 האַלב דערטרונקען,
 און ס'זען זיך פֿון מיר אַזוינע פֿלייציקע רובינען,
 טריפֿן, רינען
 שוועדיק ווי לידער
 און וואַרצלען איין אַ שמיכליק-ראָון זונפֿאַרגאַנג אין קאַלד.
 די קאַלכגורב ווערט מיר ליב, איך ליג און טראַכט:
 "אַצינד וועל איך נישט אויפהערן צו גאַפֿן
 ביז נאַכט, ביז נאַכט,
 אויפֿן שענסטן זונפֿאַרגאַנג, דורך מיר אַליין באַשאָפֿן!"

וויזנער געטא, מיי 1942

א

עליה. וערבית של שבת מנהגת. לאור הלכה בסדור צופיה את. כנסות של תלמי על תוך תפלה. כפרתי אברים שאמו בם הרעד.

א

מיו לכה ירעפו אישונך. נספיק, אמי, אמונה בי יפעימו. תפלתך הוכרתי תלה שחמה עוד. האכלת גולדך בדחילו ורחימו. חיי בכל קמט צוררים בפניך. אשמע שעולך, ואיך את מבלת. לבל ישמעו, כי צורר עצמותי שם. כסוי בפער בנות שמעך. האמן, הישועה בקרב בימינו. ידך האמת אחשנה על מצח. ידך השנה על אנוי מונות, ודעת. לבל יגיענה קולו של הרצח.

ב

אל תרמיני. ידעתי כי מת. הגם בחלמי עוד תיה את... ותמה. ורדים שלישיה בלבך מה תלחט? אל-נא תכסים עוד... ידעתי, מה תמה.

הה, אל-נא, אמי... אל תשליהו לבנה - מנין ורדים פה הופיעו? שלשה בדורי ארגמן בלבך - ראשון ושני ושלישי הוא.

ג

הכו מצלמים! התרישו הנזק בצחוק לועגים. על פני השדות. זו אמי שם מרדפת, גופה - קרן-אור במראת-השלימים.

וחיש - כאל ישע

משכול ומיתום. ובעד כפור הדמע, בו שמש לוחטת שבוקה צרי-עד, היא רואתני פתאם.

ובתוך נדויה

לכה היא שולחת דברי נחמה, משח וריות... וכיונה היא נופלת על כס הנחמה.

ד

והיכן קייתי אני, עת לקול מצלמים העלויך בני-עולה לגרדם? חבוי במאורה-של-כלבים מסתרת בחדנה הכלבית שעצמה מאררת, על שפתי - עלוקה, באוני השממית.

א

עס ווארקעט א פריטיק צו נאכטס אויף א בוידעם. צוקסט בני דער שיין פון לבנה אין סידור. עס דאוונען די שפיצן בני דיר פון דער לאטע און צוקן ווי טיילן פון מענטשישע גלידער.

עס טריפט מיט לבנה פון דינע שווארצאפלען, די מאמישע טראפנס באלויכטן מיין גלויבן. דיין תפילה דערמאנט מיר אן ווארעמע חלה, דו קארמעסט מיט הארציקער תפילה די טויבן.

אין יעדער דיין קנייטש איז באהאלטן מיין לעבן, איך הער ווי דו הוסט און דו ציטערסט, אז קיינער דעם הויך זאל ניט הערן - ווייל דא, אין א ווינקל, פארשאטן מיט ערד, ליגן אויך מינע ביינער.

עס דרעמלט דיין האנט אויף מיין שטערן: זי רוקט, א טאג אדער צוויי די ישועה - א גיכע. דיין אנדערע - האלטסטו בני מיר אויפן אויער, איך זאל ניט דערהערן די שטים פון רציחה.

ב

וועסט מיך ניט נארן: איך ווייס דו ביסט טויט. כאטש דו לעבסט אין מיין חלום. וואס ברענען אין דיין הארצן דריי רויזן אין שארלאכן רויט? פארשטעל ניט, איך ווייס ווער דאס זענען!

פארשטעל זיי ניט מאמע, וואס נארסטו דיין קינד, ווי קומען דא רויזן צעבליטע? איך זע דאך דריי פורפורנע קוילן אצינד: אן ערשטע, א צווייטע, א דריטע.

ג

צימבלט, איר צימבלען, דערפרייט א געלעכטער, פארטויבט א געשריין, דורך פלדער איצט יאגט מען מיין נאקעטער מאמען, איר ליב איז א שטראל אין די שפיגלען פון שניי.

און זי, ווי צום אויסלייז,

יאגט ערגעץ גיך, גיך.

און דורך דער פארפרוירענער טרער, ווי די זון גליט געפאנגען אויף אייביק, דערזעט זי איצט מיך.

און צווישן איר ווידוי

שיקט זי אריבער א בענטשונג דעם זון, עס קנאלן די ביקסן.

זי פאלט ווי א טויב אויפן טראן פון דער זון.

ד

און ווי בין איך געווען,

בעת אונטער צימבלען

האט מען דיר געשלעפט צום עשאפאט? - אין הינטישער בודע פארגראבן ס'געביין,

מיט הינטישער פרייד וואס פארשילט זיך אליין, אויף ליפן - א פיאווקע,

אין אויער - א שפיין,

האב איך געלוגט דורך א שפעלטל אהין.

הציצו בסקדק עיני נאביט:
מתחת לסהר - ראי תלילות -
שוכבת הרוח ושלג מפנין.
מקהלת השלג.
סתרחת-רוזן
בזיו של גרם.
מנון תהוד?

וכל פנינה ופנינה פיוצאת במחול
עם צל של עצמה: וההוד שגול
שעשעני כל-כה
שמש ובתתי בקול - - -

מאירים לי לילה וימל בדורים,
לפדותם מאפל אמהר הצעד.
בא אני עד שער. שלט. ודברים:
"Achtung!", הכניסה רק ליהודים; צרעתו!

בשני אגרט אבני קירי,
ולאורן של זוגיות נפצו - ארצה שם:
בפתים - אין איש; אני פה צרירי:
כל רחוב - מןבם שכבה, אין-נשם.

אוי לי אם אגע במוותך!
גועשת, אמי, שלבים כאן וספרוה.
במו פי אתור פה קטן אבק לקתך.
אמושף, אמי, בצמר מורית-הרות.
אל מפמן האבן או אפול:
- אפא, דעי כי שבתני נאבואה.

בדורים באור מכאוב גדול
מצפוני נכוו באין מרגוע.

אי כאן ארבעת קירות
שקלטו תבל-פיה או?

סחור מדרגות מתחתי
בסחור הערב בלח.

אמוש המנועול ואתלש
דלתך אל חדרך.

שמה בקלוב אצבעות
צפור בוכיה היא?

פנימה, מתדדה אבוא
תלומד שם יבליח -

עוד תהבהב המנורה,
גדף זו הדליקה.

על השלחן כוס-של-תה,
לא בלית לגמעה.

עוד רטוטי אצבעות
בשולים של פסך.

אור מהבהב תחננני
במנורה הנוצת -

ווי אונטער לבנה, וואס שפילט דער נאכט,
שפילט זיך דער ווינט מיטן פערלנעם שניי,
און די שנייען-קאפעליע,
ס'געהיימע געדריי
אויפן פאן פון לבנה -
פון וואנען די פראכט?
ס'האט איטלעכער פערעלע שניי זיך געשפילט
מיט זיין אייגענעם שאטן, און מיר האט דאס בילד
פארשאפט אזא תענוג,
אז כ'האב אזש געבילט - -

לניכטן מיר דררי קוילן אין דער נאכט,
לויף איך זיי צום אויסלייזן פון שאטן.
קום איך צו א געלן טויער מיט א שילד באוואכט:
"אכטונג! דא איז קרעץ. פאר ניט-יידן - פארבאטן!"

בניס איך דורך די שטיינער מיט די ציין
און פארן ליכט פון אויסגעזעצטע שויבן-וויסלען זע איך:
די היזער - אן נשמות, כ'בין אליין.
די גאסן - א פארלאשענער מובח.

האב איך מורא אנצווען דיין שויב,
אטעמט מיט דיין גסיסה יעדער שטאפל.
זוך איך מיטן מויל דיין מינדסטן שטויב,
פיל איך דיר אין ווינטישן געצאפל.

פאל איך צו א שטיינערדיקער שוועל:
- מאמע, איך בין. דא צוריק, זאלסט וויסן:
און די קוילן ווייטיקדיק און העל
ברענען אין דעם אומרו פון געוויסן.

זוך איך די ליבע פיר ווענט,
ווי דו האסט געאטעמט,

שווינדלען די טרעפ אונטער מיר
ווי א וואסערגרוב קאכיק.

דערטאפ איך די קליאמקע און רינס
די טיר צו דיין לעבן,

דאכט מיר: א פייגעלע וויינט
אין שטייג פון די פינגער.

קום איך אין צימער ארשן
ווי ס'טונקלט דיין חלום -

צאנקט נאך דאס לעמפעלע קוים,
וואס דו האסט געצונדן.

שטייט אויפן טיש א גלאז טיי,
ניט באוויזן דערזופן,

צאפלען נאך פינגער ארום
אויף די זילבערנע ראנדן.

בעט רחמים דאס צינגעלע ליכט
אין צוקיקן לעמפל -

דערגיס איך אין לעמפל מנין בלוט
ס'זאל ניט אויפהערן לעכטן.

ד'ם ב'ת אצק משלי -
למען תדלק ולא תרף.

אמא ב'מקומה ב'תנתה ב'פרומה,
אמא א'מאמנה אל לב ב'קלמה.
היו לי ב'רעה יומי ולילי,
שוהיה - מסור ב'לבבי אללי.

אקרא ב'בגדים מעלי, ובדמי
לתוכה אפנס ב'בגס אל עצמי.
שוב אין זו ב'תנת, זה עורף ש'נהרתי לך,
מותך תקפוא הוא, מותך ש'נותר.

את דוברת אלי,
ודברך ב'תחומיני;
- אל-נא, בני, תלבט,
זהו חטא, זהו חטא!
וזו פרידתנו
ב'קלנה בדין.

אם ישך כאן אתה,
ב'בר ישני מן חסותם,
ב'ב'ר - הסרצן,
שגלום בו אילן
והקן וצפור בו
ומלא העולם.

גיטו וילנה, אוקטובר 1942 [תרגום אי-שלונסקי]
היה זה תרגום ראשון של השיר.

שלושה ורדים

א
שקיעת חמה מחרסת - ב'רד חם,
הזמן שעל לשוני אבד משמעות.
אז רץ אנכי וכאבן נופל
לתוך תהום
וב'נפלי רוצה אני למצא פדות.

וב'נפלי אני מתפלל לשכחה
שתשטף זכרוני במי-אש.
עד ששוכב אנכי על קרקעית תהום,
על גבי נחשים,
עדינים רכים כ'ורדים,
של חלום.

ודומה הנחשים מוצצים וזכרוני,
מבבים הריחות,
מעממים הצבעים,
ומאכלת-החשף חותכת-פוחתת עורק ש'קנה,
ש'דרכו זולג עד הסוף
הזמן מתוך גלגלתי,
ואף-על-פי-כן אין מחשבותי
יכולה להשתחרר מעצמה:
תחת האפר של החיים שהיו
(שם עוממים הרסיסים
של אלים אלה)
אמא שלי מתגלה
במטפחתה המפרחת
וב'ציניה: שגי גרות-ב'רכה בסערה.

כגעפין אנשטאט דיר א צעריסנס דיין העמד,
נעם איך צום הארצן און דריק עס פארשעמט.
עס ווערן די לעכער פון העמד מנינע טעג
און דער זויס פונעם העמד ווערט אין הארץ מיר א זעג.

צעריסס איך פון ליב מנינע קליידער און קריך
אין דיין אפענעם נאקעטן העמד ווי אין זיך.
ס'איז מער ניט קיין העמד, ס'איז דיין ליכטיקע הויט,
ס'איז דיין קאלטער, דיין איבערגעבליבענער טויט.

ח
רעדסטו צו מיר
אזוי ווארהאפטיק עכט:
- ניטע, מיין קינד,
ס'איז א זינד, ס'איז א זינד,
און אונדזער צעטיילונג
נעם אן פאר גערעכט.

אז דו ביסט פאראן,
בין איך דא ס'ווייסיג,
ווי דער יאדער אין פלויס
פארמאגט שוין דעם בויס
און די נעסט און דעם פויגל
און אלץ וואס דערביי.

ווילנער נעטא, אקטאבער 1942

[BURN'T PEARLS]

פון דער פאעמע דריי רויזן

א
צעשערבלטער זונפארגאנג - ווארעמער האגל,
די צייט אויף מיין צונג האט פארלוירן דעם זינען.
לויף איך און פאל ווי א שטיין
אין אן אפגרונט
און פאלנדיק וויל איך אן אויסלייז געפינען.

און פאלנדיק דאוון איך צו דער פארגעסונג
פארלאפען זי זאל מיין זכרון מיט אלים.
ביז וואנען איך ליג אויפן דעק פון אן אפגרונט,
אויף צערטלעכע
ראז-ווייכע שלענג
פון א חלום.

און דאכט, זיך די שלענג זייגן-אויס מיין זכרון,
פארלעשן די ריחות,
פארטונקלען די פארבן
און פניצטערניש-מעסער שניידט-אויף אזא אדער
דורך וואנען די צייט
ריזלט-אויס פון מיין שארבן,
דאך קאן זיך מיין רעיון
פון זיך ניט באפרייען:
אונטערן אש פון געוועזענעם לעבן
(דארט גלוען די שפליטערס
פון געטלעכן פורעם)
אנטפלעקט זיך מיין מאמע
אין קווייטן-פאטשילע
און אויגן: צוויי בענטשליכט אין שטורעם.

ב
את הסתמרת, הסתמרת במחבואים,
קיר פקע וכלע אותה בבקיעים,
בעת שפרצופי סמאל נשימתה חפשו
חפשיית-ולעים.

חפשו - לא מצאו. נרתעו שכורים,
ופתע: את חלקי הקירות מי שובר?
יהודי... מגן-דוד. אולי אתה הוא, ילדי,
שבא לשחרר?

טעות היא, טעות. היהודי - בוגד רע,
הוא גורר בשער, ומשכיל בגריקה.
ומלבין השער, בו רגע מלבין,
בשלג נזרה.

ג
כפות מאננים שאין בו לנגע
נעות לכאן ולכאן.
על האחת עולם הפוך לא-שפוי,
ואני על שער צלוב ותלוי,
על השניה - דמע קטן.

העולם, מתלע בבגיד-אדם,
למשג האדם לא מגיע.
אף הדמע שלא נתן לחלוק
יודע על מות לספר בדיוק,
למטה עמק הוא מקריע.

ד
מי הרץ נרדף העיר המכה בכנפים פרושות
בעות, שבחתה-חלף צנארו,
נחלץ
מידי השוחט, בדם מקתמות?
בעשנים שחורים
הלילה אותו מחתל,
שלא להפיר,
אלא שלבי,
המקדים התרחשויות
וקח את הלא-מוחש,
פועם בקצב של אותה הריצה,
ומרגע לרגע
מגביר ריצתו הוא, מגביר,
בבר משחרר מקל המדות.
פי חמשה,
פי עשרה,
פי מאה
מהר מן הריצה ההיא,
עד שמגיע בפרפרופו אל שעריו של הגטו,
שם שלט תלוי באותיות שאגות:
זהירות!
מגפה.
אסורה הנסיסה ללא-יהודים!
ושם תופס הוא בצנארו את הדמות
בתפס גנב,
ולאור לבגיד-שמשות מנפצים
רואה הוא:

ב
דו האסט זיך באהאלטן, באהאלטן, באהאלטן,
א וואנט האט געפלאצט און פארשלונגען אין שפאלטן
בעת ווערעמדיק האבן דיין אטעם געזוכט
סמאלס געשטאלטן.

געזוכט - ניט געפונען, זיך אפגעשארט שיכור,
און פלוצעם: ווער ברעכט עס די ווענטיקע שטיקער?
א ייד... מגן-דוד... צי ביסטו עס, קינד,
אפשר גאר דער באגליקער?

א טעות, א טעות, דער ייד האט פאררעגטן,
ער שלעפט פאר די האר און דער שלעפ איז געראטן.
און די האר ווערן ווייס, אין אן אויגנבליק ווייס,
מיט שנייען באשאטן.

ג
א וואגשאל ניט צו בארירן
וויגט זיך אהין-אהער:
פון איין זייט א וועלט אין קאפויער
און איך געקרייצט אויף א טויער,
אויף צווייטער - א קליינע טרער.

די וועלט באווערעמט מיט מענטשן,
האט ניט פון מענטש קיין באגריף.
נאר די טרער וואס לאזט זיך ניט טיילן
קען וועגן טויט דערציילן
און וועגט אראפ אין דער טיף.

ד
ווער לויפט עס דורך דער טויטער שטאט מיט אויפגעפאכטע פליגל,
ווי אן עוף מיט חלף-שניט אין האלדו,
ארויסגעריסן
פונעם קוילערס איינגעפאלעקטע הענט?
מיט שווארצע רויכן
וויקלט אים די נאכט,
ניט צו דערקענען.
אבער ס'הארץ מינס,
וואס פארלויפט געשעונגען
און פילט דאס ניט-דערפילטע,
קלאפט אין ריטעם פון אינעמעם לאף
און וואס א רגע
לויפט עס גיכער, גיכער
שוין באפרייט פון אלע מאסן.
פינף מאל,
צען מאל,
הונדערט מאל
אזוי דער גיר ווי יענער,
ביזקל עס דערפלאטערט צו די טויערן פון געטא
ווי ס'הענגט א שילד מיט רייסנדיקע אותיות:
אכטונג!
פעסט.
פאר ניט-יידן פארבאטן.
און דארטן כאפט עס דעם געשטאלט ביים קאלנער
ווי א גנב
און פארן ליכט פון אויסגעזעצטע שויבן-ווייסלען
זעט עס:

אדם גדלו באצבעו,

וגדול מפל איש.

בלי בגדים.

עירם לרוח.

עורו, עור וכוכית כחלה גלית,

שקוף

ומגלה, אימה היא להאמין בכה,

כל שבפנים, מסנה:

מחנה חושים באזקים

כמו פושעים,

מעליהם פרגול ארגמן.

וכל חוש

מנשף בגרירתו של חוש אחר:

— אתה האשם, אתה.

וצועק ביידיש...

העיון הימנית כחלה ובהבה,

אנדרטה לימי ילדות.

במברו של יהלום.

והשמאלית, שכבר שבצה לראות הכל,

ענו שנתרומו מן הבקרים,

ועליו מסתמן תבולל,

מגור דוד צהב.

ה

אם משום שראש-הגלם שלי רוצה להקיע

את הארץ,

או משום שעממי נכספים את הכוכבים לראות,

נמשך אני להפליג מעל הגג בחדותה של חרב

ומתוך נקמה את עצמי להרס.

ו

לא, דבורה חסדי הוא מדי, מדי אמהי,

לא בנחום המרפא כשהחטא טמא הוא מדי.

חלש אנכי מקדי להמית בדיקות את רוצחה,

בי בעצמי לנקם אז מטל עלי.

שלם צריך שביבוא. ואני, יוצא רחמך,

מכרת להיות הדין לגורלי שלי.

בעצם שבויה המקששת מפלט מכאב,

כה שואפת רוחי לשחרור מכלאי.

ואולי חשבון-שנא תהומי החשבון,

ונהו העגש: להוסיף התענות?

ואולי משום כה נותרה אהבתך

ואין היא נותרה לעד-משחקר לי להיות?

ז

אני פותח חלון שיתחדר הכפור,

ולבנה שתתלה אותי על האור.

ככל שאקפא מתחמם בי הדם והלב,

מרחיק והולך מהבית נאלה קרב.

ח

משום שהצית את הנקר בשחיה

את כבר חפשיית

נאבע חניך

הפליג עם מרוץ הגלים.

א מענטש די גרייס א פֿינגערהוט,

און גרעסער ווי איעדער.

אן בגדים.

ווינטיש נאקעט.

זיין הויט פֿון בלויען כוואליעדיקן גלאז

איז דורכזיכטיק

און זי אנטפלעקט, א שרעק אזוינס צו גלייבן,

אל דאס אינעווייניקסטע, פֿארשטעלטע:

א מחנה חושים אנגעטאן אין קייטן

ווי פֿארברעכערס

און איבער זיי א פורפלנע נאגניקע.

און יעדער חוש באזונדער

בייסט ביים אנדערן דעם גארגל:

— דו ביסט שולדיק, דו.

און שרייט אויף יידיש...

דאס רעכטע אויג איז גאלדיק-בלוי,

א דענקמאל נאך א קינדהייט

אינעם קבר פֿון א דימענט.

און ס'לינקע, שוין אן אלץ געזענס,

אן אויסגעבליצטער וואלקן.

און אויפֿן וואלקן בעלמעט זיך

א געלער מגן-דוד.

ה

צי ווייל עס וויל מיין גולם-קאפ אדורכהאקן די ערד,

צי ווייל עס בענקען מינע פיאטעס צו דערזען די שטערן.

מיר ציט א פלי צו טאן פֿון דאך מיט שארפקייט פֿון א שווערד

און אויס נקמה זיך אליין צעשטערן.

ו

ניין, ס'איז דיין ריידן צו גנעדיק, צו מאמיש,

טרייסט וועט ניט היילן ווען זינד איז צו טמא.

בין איר צו שוואר צו דערשטעכן דיין מערדער —

נעמען אין זיך מוז איר דעמאלט נקמה.

באצאלונג מוז קומען. און איר, דיין געבוירנס,

מוז ווערן אויף אייגענעם גורל דער דיין.

ווי א צעבראכענער ביין פֿון זיין ווייטיק

וויל זיך מיין גייסט פֿון דער תפיסה באפֿרענען.

און אפשר איז אפגורונטיק-פֿאלש דער א חשבון

און דאס איז די שטראף: זיך צו פיניקן ווייטער?

און אפשר דערפֿאר איז געבליבן דיין ליבשאפט

און לאזט מיר ניט ווערן אן אייביק באפֿרייטער?

ז

איר עפֿן א פֿענצטער א פֿראסט זאל אריין.

לבנה זאל אויפהענגען מיר אויף איר שניין.

אלץ ווארעמער ווערט מיין געבליט ווען איר פֿריר.

אלץ ווייטער פֿון שטוב און אלץ נענטער צו דיר.

ח

וויל דו ביסט דעם טיין שוין אריבערגעשווימען

ביסטו שוין פֿריי

און דיין לעבנס-קאליר

אזעק מיט די כוואליעס.

ח

משום שהצית את הנקר בשחיה

את כבר חפשיית

נאבע חניך

הפליג עם מרוץ הגלים.

על הגדה שמעבר מזה
אין זכרון. אף לא תזכירי
איה הגעת לשם,
כי את המות השארת
בעבר הזה.

ובעבר הזה אנכי
וגסיסותי במחי,
המפרנסת אותי, משביעה,
כמו חלבך שבתחלה,
אף לנגע בך, אמא, איגני יכול.

משום שאת ערפל
הטווי מן מעות
ואני - פקעת בזאת
של מלים חתוכות
(ששם מלה רק אחת: נקמה
עודנה נושמת)
ואני מחכה שנה הנהר
יורם באחת ויפליג
מתחת לצעדים
וצבע חני
ידביק את שלך.

אקח מעדר, אלה לחפשי,
שדות לחרש וקברים לפלח.
אשאל עשבים, אכניס קוצים לחך
ואחוש את צלך אצלי על הירוע.
ואם לא אוכל לשם להגיע,
אחרש במלים וצלילים אבקיע,
עד שאשחרר את השושנים
מארץ החשך, שם שקעו הגננים.

גיטו וילנה, אוקטובר 1942

ה'ת"ש כ"א אלול

אויף יענער זינט ברעג
איז ניטא קיין זכרון.
געדענקסט ניט אפילו
ווי קומסטו אהין,
ווייל דעם טויט ס'טו געלאזן
אויף דער זינט.

און אויף דער זינט בין איך
מיט דיין גסיסה אין מוח,
וואס זעטיקט מיר, נערט,
ווי בעים אנהייב דיין מילך,
נאר בארירן דיר קאן איך ניט, מאמע.

ווייל דו ביסט א געפל
געשפונען פון טרערן
און איך - אזא קנויל
צעשניטענע ווערטער
(ווי איין ווארט: נקמה
האלט נאר אין זשיפען)
און כיווארט אז דער טיך
זאל א שטראם טאן, א ריס טאן
אונטער די טריט
און מיין לעבנס-קאליר
זאל אניאגן דינעם.

כיוועל נעמען א רידל, אוועקגיין דיר זוכן,
צעאקערן פֿעלדער און דורכגראבן קברים.
כיוועל פֿרעגן די גראזן און דערנער פֿארזוכן
און פֿילן דיין שאטן ביי מיר אויפֿן ארעם.

און וועל איך ניט קענען אהין-צו דערלאנגען,
כיוועל גראבן אין ווערטער און רידלען אין קלאנגען.
ביז וואנען איך וועל ניט באפֿרייען די רויון
פֿון טונקעלן לאנד ווי זיי זענען פֿארגאנגען.

ווילנער געטא, אקטאבער 1942

* א וואגן שייך

די רעדער יאגן, יאגן,
וואס ברענגען זיי מיט זיך?
זיי ברענגען מיר א וואגן
מיט צאפלענדיקע שייך.

דער וואגן ווי א חופה
אין אוונטיקן גלאנץ;
די שייך - א פֿולע קופע
ווי מענטשן אין א טאגן.

א חתונה, א יום-טובֿ?
צי האט מיר ווער פֿארבלענדט?
די שייך - אזוינע נאנטע
אויף ס'נ'ל איך האב דערקענט.

עס קלאפן די אפצאסן:
ווייניק, ווייניק, ווייניק?
פֿון אלטע ווילנער גאסן
מע טרייבט אונדז קיין בערלין.

איך דארף ניט פֿרעגן וועמעס
נאר ס'טוט אין הארץ א ריס:
א, זאגט מיר, שייך, דעם אמת,
ווי זענען זיי די פֿיס?

קרן נעלים

ברעש נעלים באים,
- מה תבאתם הנעלים?
- אונזער נעלה נושאים
ובה עדה של נעלים.

ומוארה העולה
באור הערב כחפה;
ומרקדות הנעלות
כאנשים במחולות.

התג בעיר, אם נשואים?
איה סבת הסנורים?
הנעלות המתקרבות
מקבר, מקבר לי מודעות.

עקב אלי עקב פועם:
לאן אונז מובילים?
מזלנה, וילנה - עיר ואם
בישראל - לסדום ברלין.

אמן תגדנה, נעלים,
הכל הן ראיתן אמן:
איה, איה הן תרגלים
על ארץ צעדו אתכן?

הה, זו הנעל - פפתוריה
קטל - איה, איה רגליה?
היכן הגוף פה הקטן?

ושמה - האשה היכן?

נסגרים של טף מתוק -
על מה איני רואה תינוק?
ולמה, למה הפלה
את מנעלה לא נעלה?

בערמת הנעלים
נעלות אמי ראוי שיני
רק לשבת הן הטורות
היו היו משמרות.

עקב אלי עקב פועם:
לאן אותנו מובילים?
מילנה, וילנה - עיר נאם
בישראלי - לסדום בירלין.

ביטו וילנה, 1 ביאנואר 1943 [תרגום אלישע רודין]

עליונות וקדושת

העליונות והקדושה

די פיס פון יענע טופל
מיט קנעפעלעך ווי טוי, —
און דא — ווו איז דאס גופל,
און דארט ווו איז די פרוי?

איז קינדערשיך אין אלע
וואס זע איך ניט קיין קינד?
וואס טוט ניט אן די פלה
די שיכעלעך אצינד?

דורך קינדערשיך און שקראבעס
כ'דערקען מיין מאמעס שיק!
זי פלעגט זיי בלוין אויף שבת
ארויפציען אויף זיך.

און ס'קלאפן די אפצאסן:
וואהין, וואהין, וואהין?
פון אלטע ווילנער גאסן
מע טרייבט אונדז קיין בערלין.

ווילנער נעמט, 1טן יאנואר 1943

צום קינד

צי פון הונגער,
צי פון גרויסער ליבשאפט, —
נאר אן עדות איז דערביי דיין מאמע:
איך האב געוואלט דיך אינשלינגען, מיין קינד,
בנים פילן ווי דיין גופל קילט זיך אפ
אין מינע פֿינגער,
גלייך איך וואלט איין געדריקט
א ווארעמע גלאז טיי,
פֿילנדיק דעם איבערגאנג צו קאלטקייט.

ווייל דו ביסט ניט קיין פֿרעמדער, ניט קיין גאסט,
אויף אונדזער ערד געבוירט מען ניט קיין צווייטן, —
זיך אליין געבוירט מען ווי א רינג,
און די רינגען שליסן זיך אין קייטן.

קינד מינס,
וואס אין ווערטער הייסטו: ליבשאפט,
און ניט אין ווערטער ביסטו עס אליין,
דו — דער קערן פֿון מיין יעדער חלום,
פֿארהוילענער דריטער,
וואס פֿון די וועלטישע ווינקלען
האסטו מיטן וונדער פֿון אן אומגעזעענעם שטורעם
צונויפגעבראכט, צונויפגעגאסן צווייען
צו באשאפן דיך און צו דערפרייען: —

פֿאר וואס האסטו פֿארטונקלט דעם באשאפן,
מיט דעם וואס דו האסט צוגעמאכט די אויגן
און געלאזט מיך בעטלערדיק אין דרויסן

To My Child

Out of hunger
or out of great love —
but your mother can witness to it —
I wanted to swallow you, my child,
when I felt your small body cool
in my fingers,
as if I pressed in them
a warm glass of tea
and felt it turning cold.

Since you are no stranger, no guest,
on our earth one does not birth another:
one births oneself like a ring
and the rings link in chains together.

My child,
who in words is called: love,
and who without words are yourself love,
you — the seed of my every dream,
the hidden third,
who from the wides of the world
with the wonder of an unseen storm
have made two meet and flow together
to create you and complete our pleasure: —

Why did you darken the creation
as you did when you shut your eyes
and left me outside like a beggar
with a world blanketed in snow
which you shook off?

צוזאמען מיט א וועלט אן אויסגעשנייטער,
וואס דו האסט אפגעווארפן אויף צוריק?

דיך האט נישט דערפרייט קיין וויג,
וואס יעדער איר באוועגונג
באהאלט אין זיך דעם ריטעם פון די שטערן.
עס מעג די זון צעברעקלען זיך ווי גלאז —
ווייל קיין מאל האסטו נישט געזען איר שנין.
א טראפן סם האט אויסגעברענט דיין גלויבן,
דו האסט געמיינט:
ס'איז ווארעם-זיסע מילך.

אויך האב געוואלט דיך אינשלינגען, מיין קינד,
פרי צו פילן דעם געשמאק
פון מיין געהאפטער צוקונפט.
אפער וועסטו בליען ווי א מאל
אין מיין געבליט.

נאר איך בין נישט ווערט צו זיין דיין קבר,
וועל איך דיך אוועקשענקען
דעם רופנדיקן שניי,
דעם שניי — מיין ערשטן יום-טוב,
און וועסט זינקען
ווי א שפליטער זונפארגאנג.
אין זיינע שטילע טיפן
און אפגעבן א גרוס פון מיר
די אינגעפריטע גרעזלעך — —

וויינער נעטא, 18טן יאנואר 1943

און אזוי זאלסטו ריידן צום יתום

און אזוי זאלסטו ריידן צום יתום,
ווען יענער וועט הייבן פארחלשטע פויסטן
און פֿרעגן: ווער בין איך?

— דיין טאטע האט גלייביק פֿארהויבן זיין קאפ,
איבער אים איז אריבער א פינצטער געפלייץ
מיט קאכיקן אש
און צעשמאלצענעם שוועבל.
און מיטגעשלעפט אים,
זיין ווייב,
זיינע קינדער,
שול און בית-עולם.
און מיטגעשלעפט אויך די פֿארגאנגענע דורות,
און די, וואס באהאלטן
אין טראכט פון דער צוקונפט.
ווייל דער, וואס קומט אום,
דערהרגעט די דורות
וואס יוירן אין אים
און ווארטן אויף אויסלייז, —
נאר דו ביסט געבליבן,
ביסטו דער ירשן:
א זאמענדל קדושה אין וויינישע פינגער,
פֿארברעקלט אויף שטיינערדיק-חרובע פֿעלדער, —

א טיילכל, וואס איז
א פֿארקלענערטע גאנצקייט.

און אויב ער וועט פֿרעגן:
— און ווי איז מיין נאמען?
ענטפֿער דעם יתום:

No cradle, whose every motion
holds within the rhythm of the stars,
had brought you joy.
The sun—for you have never seen it shine—
might as well crack and shatter like glass.
~~A drop of poison burned out your faith—~~
You thought
it was warm sweet milk.

I wanted to swallow you, my child,
to know the taste
of my anticipated future.
Perhaps you will blossom as before
in my veins.

But I am not worthy to be your grave.
So I bequeath you
to the summoning snow,
the snow—my first respite—
and you will sink
like a splinter of dusk
into the quiet depths
and bear greetings from me
to the small shoots beneath the cold.

Vilna Ghetto, January 18, 1943

Translated by D.

וואָלך דברים שטאמט ליתום

וואָלך דברים שטאמט ליתום,
בעת יופף אַגרוֹפֿים מתעלִפִּים
וּישָׂאֵל: מי אֲנִי?

— אַכִּיף נִשָּׂא אֶת ראשו בְּרֶב־אֶמֶן.
עֲבָרָה עַל ראשו חֲשֵׁכֶת שְׁטוֹן
בְּאֶפֶר רוֹמֶם,

נִפְרִית מִתְּכָה.
וּסְתָפוּ בְּשִׁטְפוֹ
עִם אֶשְׁתּוֹ,
יִלְדֵיו,

בֵּית-מִדְרָשׁ, בֵּית-עֵלְמִין.
וְסִמָּה אֶת דּוֹרוֹת הָעֶבֶר
וְאֶת הַטְּמוּנִים

בְּרָחֶם עֲתִיד.
כִּי אָדָם תְּנוּפֵל
רוֹצֵחַ דּוֹרוֹת

תּוֹסֶסִים בְּקֶרֶבּוֹ
וּמִצָּפִים לְגֹאֲלָהּ, —
אֵף אֶתֶּה שְׁנוֹתֶרֶת,
אֶתֶּה תִּירוֹשׁ:

גְּרִי-שֶׁל־קְדוּשָׁה בְּאַצְבָּעוֹת-רוֹחַ,
מְפֹרֵר עַל-פְּנֵי שְׂדוֹת-חֲרָבוֹת, שְׂדוֹת-הָאֶבֶן, —

פֶּרוֹר, אֶשֶׁר הוּא
תְּקַטְנֵת הַשְּׁלֵמוֹת.

וְאָם הוּא יִשְׂאֵל:
— וּמָה שְׁמִי?
עֲנֵה לִיתוֹם:

— שְׁמָה: עָם,

כָּךְ סִבִּיחַ וְקִרְאָה, וְזֶמֶן מְזֻמָּן

בְּנִדּוּד הַנֶּאֱחָזִי בְּדֶרֶךְ-כִּי-תִפְלָכִים.

כִּי בְּתוֹךְ טַפְחָךְ

נֶאֱבָקִים עוֹלָמוֹת,

וְעַמִּים בּוֹסְסִים

מוֹבְסִים,

וּמִכִּי-עוֹרֹן

הֵם גּוֹפְלִים

עַל חֶרְבוֹתֵיהֶם, —

עַל-כֵּן — בְּנֹכַר, בְּנֹכַר-לֵיל

שׁוֹר אֲבִיבָךְ

טָהוֹר כְּמַעֲוִן

מוֹל אוֹר-שֶׁחֶר,

כִּי אֶתָּה גִּסְ-שֶׁל-דָּם,

עַל-וַמִּי, —

פֶּרֶר, אֲשֶׁר הוּא

הַקְטָנוֹת הַשְּׁלֵמוֹת.

וְאֵם הוּא יִשְׁאָל:

— בְּשִׁבְלִי מִי־נִחַשְׁתִּי מִי־נִחַשְׁתִּי

עֲנֵה; וְעַתָּה מִי־נִחַשְׁתִּי מִי־נִחַשְׁתִּי

— לְאֵלֶּהָ, אֲשֶׁר שָׁרְשֵׁיהֶם מִשְׁתַּרְשִׁים מִלְּבָבָהּ

וְרוּחַ מִלִּיּוֹנִים יִטְלוּ,

יִתְפַּכּוּהוּ

לְבֵית חֵם

לְכָל הַיְּתוּמִים.

לְאֵלֶּהָ, שְׁאֵת הַגִּזְרִל יִלוּשׁוּ

לְפִי חֲלוּמָם,

לְפִי צוּרָתָם.

וְאֶתָּה, שְׁשִׁמָּה הוּא עָם,

וּפְנִיָּה —

הוּא וְחֶרֶב

בְּלִי צַפּוֹר,

בְּלִי צִיּוֹן, —

טַפְס עַל מִדְּרֹגֹת-הַלֵּיל,

כְּגוֹשׁ אֶת הַשֶּׁחֶר

וּצִעַק לְמוֹלוֹ:

— טָהַר אוֹתִי, שְׁמֹשׁ,

טָהַר וּמַחֵל

עַל כָּל שְׁהִיָּה טְעוּתוֹ שֶׁל גִּזְרִל.

אֲכִין לֹא קְבָרִים — כִּי יָמִים-שֶׁל-מָמֶשׁ.

אֲבָנָה אֲזַעֲרִים — מִשְׁלִי, מִחֲדָשׁ.

שֵׁם יָבוֹא וְגַם תִּנְצַח לְגוֹר וְלִשְׁלֹו.

וְיֵאִירוּ יָמִים בְּקִתְרִים-שֶׁל-זָהָב !

גִּיטָר וִילֵנָה, 12 בִּפְבְּרוּאָר 1943

— דִּינִן נֶאֱמַעַן אִינוּ פֶּאֶלְקִי,

וּוִיטֵל אֲזוּי הָאֵט גַּעֲהִיִּסֵּן דִּינִן בַּעֲרִידִיקֶער וִיידֶע

אִין אִיִּבִּיקִין וּוּאָגֵל אוֹיף הִינְטִישֶׁע וּוּעֵגֵן.

און וּוִיטֵל אִין דִּינִן טֶרָאָפֵן

רֶאָנְגֵּלֶען זִיךְ וּוּעֵלְטֵן.

און פֶּעֶלְקֶער דִּיךְ שְׁלֶאָגֵנְדִּיק

וּוּעֵרֵן גַּעֲשֵׁלֶאָגֵן

און פֶּאָלֵן גַּעֲבֵלֶענְדֶּטֶע

אוֹיף אִיִּגֶענֶע שוּועֶרֶדֶן, —

אִינוּ וּוּעֵב אִין דִּי נֶאָכְטִיקֶע פֶּרַעֲמֵדֵן

דִּינִן פֶּרִילִיגֵה.

רִיִּין וּוִי אַ קוּוּאָל

קַעֲגֵן לִיכְט פֿון בֶּאָגִינֶען.

וּוִיטֵל דוּ בִּיסְט אַ בִּלְטִיקֶער גִּס

און אֲלִצִּינְטִיקֶה, —

אַ טִיילְכֵּל, וּוּאָס אִינוּ

אַ פֶּאָרְקֵלֶענְעֶרֶטֶע גֶאָנְצִיקִיט.

און אוֹיב עֵר וּוּעֵט פֶּרַעֲגֵן:

— פֶּאָר וּוּעֵמֶען ?

אִינוּ עֵנְטֶפֶער:

— פֶּאָר יַעֲנֶע, וּוּאָס וּוּאָרְצֵלֶען אַרױס פֿון דִּינִן הָאָרְצֵן.

און וּוּעֵלֵן דַּעַם גִּיטְסֵט פֿון מִילִיאָנֶען

פֶּאָרוּאָנְדֵּלֶען

אִין אַ וּוּאָרְעֶמֶער הִיִּים

פֶּאָר אֲלֵע יְתוּמִים.

פֶּאָר דֵּי, וּוּאָס אֲלִיִּין וּוּעֵלֵן קִנְעֵטֵן דַּעַם גּוֹרֵל

נֶאָךְ אִיִּגֶענֶעם חֵלּוֹם.

נֶאָךְ אִיִּגֶענֶעם פֶּוֹרֶעם.

און דוּ, וּוּאָס דִּינִן נֶאֱמַעַן: אִינוּ פֶּאֶלְקִי, זֵיט דַּעַם

און דִּינִן פִּנִּים —

אַ חֲרוּבֶּע נַעֲסֵט

אַן פִּיגֵל,

אַן טַענֶער, —

קִלְעֶטֶער אַרױף אוֹיף דִי טֶרַעֲפֵ פֿון דַּעַר נֶאָכְט,

בֶּאָגֶעגֵן דַּעַם אוֹיפֶגָאָג

און שְׂרֵי אִים אָנְטֶקֶעגֵן:

— רִיִּינִיק מִיךְ, זױ, אוֹיף דַּעַם נִיִּי

און זֵי מוֹחֵל,

אַלץ וּוּאָס גַּעוּוֶען אִינוּ דַּעַם גּוֹרֵל אַ טַעוּת.

כִּיֻּוֹעֵל צוּגֶרִיִּיטֵן אִמְתַּע טַעג אָנְשְׁטַאָט קְבָרִים,

כִּיֻּוֹעֵל אוֹיִסְבוֹיֶען אִיִּגֶענֶע שְׁטַעט מִיט מִינִן אַרַעַם.

און דַּאָרְטֵן וּוּעֵט קוּמֶען דִי אִיִּבִּיקִיט וּוּוִינֶען

און טַעג וּוּעֵלֵן לִיכְטֵן אִין גִּילְדֶּענֶע קְרוֹינֶען !

וּוִינֶער נַעֲטָא, 12טֵן פֶּעֲבְרוּאָר 1943

* ווי אזוי?

ווי אזוי און מיט וואס וועסטו פילן
דיין בעכער אין טאג פון באפרינונג?
ביסטו גרייט אין דיין פרייד צו דערפילן
דיין פארגאנגענקייטס פֿינצטערע שרינונג
ווי עס גליווערן שארבנס פון טעג
אין א תהום און א גרונט, און א דעק?

דו וועסט זוכן א שליסל צו פאסן
פֿאר דינע פֿארהאקטע שלעסער.
ווי ברויט וועסטו ביסן די גאסן
און טראכטן: דער פֿריער איז בעסער,
און די צייט וועט דיך עגבערן שטיל
ווי אין פֿויסט א געפאנגענע גריל.

און ס'וועט זיין דיין זכרון געגליכן
צו אן אלטער פֿארשאטענער שטאט.
און דיין דרויסקער בליק וועט דארט קריכן
ווי א קראט, ווי א קראט — —

ווילנער געטא, 14טן פעברואר 1943

[Lod]

*

שטארקער פֿאר נקמה אין די מערדערס פֿון דיין מאמע
זאל זיין דיין ליבשאפט צו דיין מאמעס הארץ,
וועמעס קערנער טראגן זיך ווי פֿרילינגדיקע ריחות
און וועלן ביי דיין מידבר-שוועל,
פֿון ביינערדיקע זאמדן,
ארויסבלעזן פֿאר דיר אין שעה פֿון ביטערקייט
א גלויבן!

ווילנער געטא ניינטן אפריל 1943

די לערערין מירע

מיט לאטעס אויף ליבער, צעשניטן אין פאסן,
מע טרעבט אונדז אין געטא, עס גייען די גאסן,
די הייזער באגלייטן אויף אייביק געזעגנט
און שטיינערדיק ווערט יעדער גויה באגעגנט.

אין תפילין ווי קרוינען מארשירן די זקנים,
א קעלבעלע גייט מיט א דארפטיג אין איינעם,
א פֿרוי שלעפט א גוסס פֿארקלעמט אין די נעגל,
א צווייטער — א בינטעלע האלץ אויף א וועגל.

און צווישן זיי אלע — די לערערין מירע.
א קינד אויף איר ארעם — א גילדענע לירע.
א קינד אויף איר ארעם, ביים הענטל — א צווייטן,
ארום די תלמידים באגלייטן, באגלייטן.

און קומט מען צו יידישער גאס, איז א טויער,
נאך ווארעם דאס האלץ ווי א קערפער א רויער,
און גלייך ווי א שליו פֿאר געטריבענע שטראמען,
ער טוט זיך אן עפֿן, פֿארשלינגט אין די תהומען.

מע יאגט איבער חורבות און ברויט און אן פֿייער,
דאס ברויט איז א בוך און דאס ליכט איז א בלייער,
פֿארזאמלט די קינדער אין חרובער דירה,
עס לערנט זיי ווייטער די לערערין מירע.

פיצד ובמה תמלא

גביעך צו תחפש יגיע?
תחוש עבך, תכולא
זעק חשוק, תמבקיע
משלדי תמים קפוא-ידי
בתהום בלי קרקע, בלי תחתית?

תחפש או מפתח נזר
לבריתים שסגרו עליך.
ותחשב, כי עדיף העבר,
ותנחם תרחובות כמו לחם.
ותזמן נזק ויזל, ויזל
קצצר השבוי באגרוף.

ויהיה זכרוןך או נמשל
לעיר עתיקה במפלת.
מבטך תחיצון בה ונחל
כחלד, כחלד — —

גיטו וילנה, 14 בפברואר 1943

*

ענה מנקמה ברוצחי אמה
תהי אהבתך ללב אמה,
שגרעיניו נשאים פריחות אביב
ועל סף-מדבר שלה,
של חולות גרמיים,
יפריחו בשעת מריחות —
אמונה!

גיטו וילנה, תשעה באפריל 1943

הפירא פירא פירא

המורה מירע

עם טלאי עלי בגד בלוי וקרוע,
גרשו לנשו, תמון עם ינוע,
במים מבטים בעינים הנבקלות,
דומם, במאפן, הנורה מתקבלת.

של-ראש בעטרת, זקנים ותלכו,
כפרי את העגל אתריו עוד מושך הוא,
סוככת אשה גוף גוסס בנרועיה,
נאיש, צרור עצים בידיו — אתרית.

בינות לכל אלה — גם מירע, מורה היא,
ילדה לה פורע — כספר-תורה היא,
וילד מחזיק בה, סביב לה בלכד,
צדת תלמידים יחדו מהלכת.

הגיעו לרחוב היהודים — הנח שער,
לפני הבאים הוא נפתח כבסער,
כסכר מורם שבה מגבות, ונח
בתהום הנפערות לבלע, לבלע.

ריצה על חרבות, בלא אש, בלא לחם,
הלחם הוא — ספר, ושכם אל שכם,
בתוך חרבת בית, השף מלפדת,
שוב מירע, מורה ותורה מלמדת.

ספור של שלום-עליכם מספרת על יום
כל ילד צוחק ושינוי מנהגות: ליל חורף
ומירה מונה את ראשי ילדיה: ליל חורף
מאה ושלישים הם נהדו כל-ראשיהם

עם שמש הבקר, שאף זה האירה, ליל חורף
ערה ולטף כבד ממנה היא מירה. ליל חורף
הנה הם באים. היא סופרת - אף נ' לה!
החרב השחיתה עשרים זה הלילה.

לבה מתפלץ, אבל היא מתכמת. ליל חורף
בשכיל לתסתיר האמה המהלכת - ליל חורף
דמעה היא בולעת, והיא מספרת - ליל חורף
להם על הירש לקרט, גבורה מעוררת.

בלילה חצרות הבתים האפירוס. ליל חורף
בבקר אצדיה בלבן הוהירו: ליל חורף
אמה עם שבעים תלמידים שתקבאו ונחם
בזרם נתגלה, לשחיטה הם הובאו.

ביום, עת הדם התנפש, קמה מירה, ליל חורף
קשטה את החדר, בירק הכשירה: ליל חורף
יבוא המורה מר גרשטין ונשירו, ליל חורף
הקול עד מעבר לשער ינבירו.

שרים: 'לא רחוק האביב... אף למטה ליל חורף
מקול קרדמות התצר שם רעדו. ליל חורף
קולות סחובים ממרתף ומקום סתר - ליל חורף
אף קול 'לא רחוק האביב' ינבית ותריסר.

שרדו רק ששים, לא אחות ולא אמה - ליל חורף
רק מירה הכל היא להם, זו רחמא. ליל חורף
הואיל יום-חג עומד אחר כחלנו - ליל חורף
צריך הנגה להבין לחגנו!

לחג רק שרדו ארבעים, אף בותר.
מבתיק כל פתנת בבסה עד לטהר.
פעין - רקיע של תכלת זורח,
על לב - אדם פרה, פדם הוא פורח.

בגמר השלש מתנות מאת פרץ
נגדע כל הבית, הגיע הקרץ.
תפסו! ועם שחר החרב השאירה
שבועה תלמידים רק, שבועה רק עם מירה.

ועד בקרדם את מטה לא פקעו -
עוד פרח היא, מירה, וילד - דבורה הוא.
ומשבקעו את ראשה הפך צחר -
נדאי עוד תקום לתחיה עם טל-שחר.

ביטר וילנה, 10 במאי 1943 [תרגם שמשון מלצר]

זי ליענט זיי שלום-עליכמס א מעשה.
עס פֿינקלען די קינדער און לאכן בעת-מעשה.
זי פלעכט זיי מיט בלאַנקע סטענגעס די צעפלעך
און ציילט איר פֿאַרמעג: הונדערט דרייסיק די קעפלעך.

צו גלייך מיט דער זון איז די לערערין מירע
שוין וואָך און זי וואָרט אויף די קינדערלעך אירע.
זיי קומען, זיי ציילט, אַ, ניט ציילן זיי בעסער! -
דורך נאכט האָט דאָ צוואַנציק פֿאַרשניטן אַ מעסער.

איר הויט ווערט אַ שויב אין פֿאַרנאָכטיקע פֿלעקן,
נאָר ס'טאָר זיי ניט מירע די קינדער אַנטפלעקן.
פֿאַרביסט זי אַ ליפּ און מיט גבורה באַנטיטער
דערציילט זי פֿון לעקערטן, מונטערט זיי ווייטער.

דורך נאכט האָט אַ גראַקייט באַצויגן די הייפֿן,
און גראַ ווערט דער לערעריןס האָר אויף די שלייפֿן:
זי זוכט אינעם קעלער איר מאַמען דער בלינדער -
צוואַמען מיט איר פֿעלן זיבעצן קינדער.

ווען זון האָט די בלוטן געטריקנט, האָט מירע
באַהאַנגען מיט גרינס די פֿאַריתומטע דירה:
- געקומען דער לערער גערשטיין, מע וועט זינגען
דער כאָר זאָל אַריבער די טויערן קלינגען.

שוין קלינגט עס: "ניט ווייט איז דער פֿרילינג". נאָר אונטן
די העק און באַנגעטן צעטרייסלען די גרונטן.
מע שלעפט פֿאַר די האָר פֿון די קעלערס און לעכער.
"ניט ווייט איז דער פֿרילינג" פֿאַרקלינגט אַבער העכער.

שוין זעכציק פֿאַרבליבן אַן שוועסטער, אַן מאַמען,
די לערערין מירע איז אַלע צוואַמען.
ס'איז נאָענט אַ יום-טובֿ, איין טיבעלעך, קינדער,
אַ פֿאַרשטעלונג דאַרף מען באַווייזן געשווינדער!

צום יום-טובֿ - ניטאָ מער ווי פֿערציק, נאָר איטלעך -
מיט ווייסינקן העמדל, מיט ליכטיקע טריטלעך.
די בינע איז פֿריש מיט אַ זון, מיט אַ גאַרטן,
מע קען אַזש אין טיכל זיך אויסבאָדן דאַרטן.

ביים ליענען פרצעס דריטע מתנה
האָט אונטערגעזעגט דאָס געבני די ספֿנה.
זיי האָבן געכאַפט! און פֿאַר טאָג איז געבליבן
פֿון הונדערט מיט דרייסיק, בלויז מירע און זיבן.

אַזוי, ביז די האַק האָט צעשפּאַלטן דעם זינגען,
איז מירע אַ בלום און די קינדערלעך - בינגען.
שוין גראַ איז די בלום און פֿאַרוועלקט אירע גלידער
נאָר מאַרגן אין טוי וועט זי אויפֿבלעזן ווידער.

ווייטער נעמט, 10טן מיי 1943

* אונטער דינע וויסע שטערן

אונטער דינע וויסע שטערן
שטרעק צו מיר דינן וויסע האנט.
מינע ווערטער זענען טרערן
ווילן רוען אין דינן האנט.

זע, עס טונקלט זייער פֿינקל
אין מיין קעלערדיקן בליק.
און איך האב גארניט קיין ווינקל
זיי צו שענקען דיר צוריק.

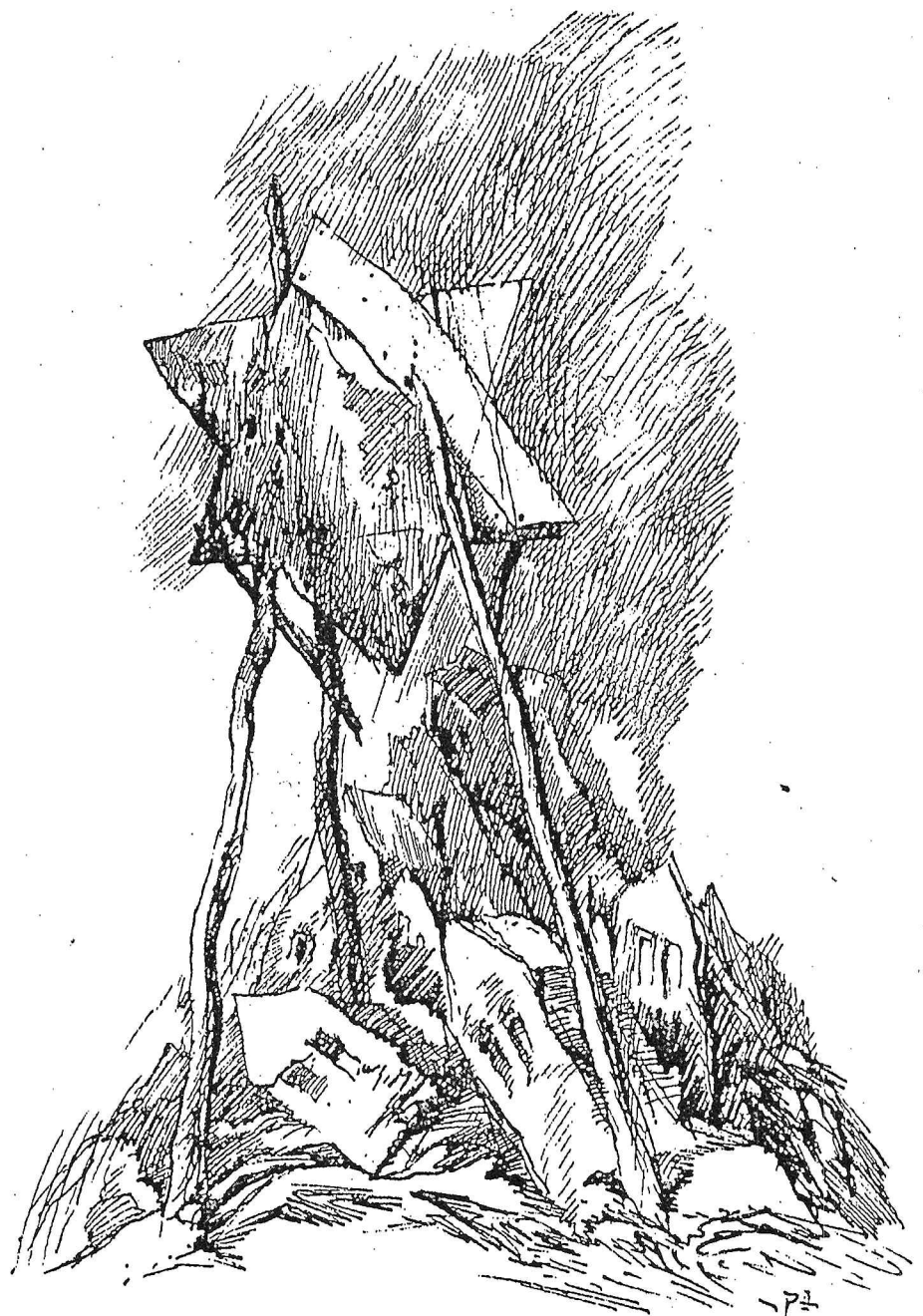
און איך וויל דאך, גאט געטרייער,
דיר פֿארטרויען מיין פֿארמעג.
ווייל עס מאנט אין מיר א פֿייער
און אין פֿייער — מינע טעג.

נאר אין קעלערן און לעכער
וויינט די מערדערישע רו.
לויף איך העכער, איבער דעכער
און איך זוך: וווּ ביסטו, וווּ?

נעמען יאָגן מיר משונה
טרעפֿ און הויפֿן מיט געוואָי.
הענג איך — א געפלאצטע סטרונע
און איך זינג צו דיר אזוי:

אונטער דינע וויסע שטערן
שטרעק צו מיר דינן וויסע האנט.
מינע ווערטער זענען טרערן
ווילן רוען אין דינן האנט.

ווילנער נעמא, 22 יוני 1943

געזאנג פֿון א יידישן דיכטער אין 1943

צי בין איך דער לעצטער פֿאעט אין אייראָפּע?
צי זינג איך פֿאַר מתים, צי זינג איך פֿאַר קראַען?
איך טרינק זיך אין פֿייער, אין זומפֿן, אין ראַפּע,
געפֿאַנגען פֿון געלע, געלאַטעטע שעהען.

כ'צעבטיס מינע שעהען מיט חיושע ציינער
געשטאַרקט פֿון מיין מאַמעס אַ טרער. דורכן טראַפֿן —
דערזע איך ס'מיליאַניקע האַרץ, פֿון די ביינער,
וואָס יאָגן צו מיר פֿון דער ערד אין גאַלאַפֿן.

איך בין דאָס מיליאַניקע האַרץ! בין דער היטער
פֿון זייערע איבערגעלאַזטע ניגונים.
און גאט, וואָס דער מענטש האָט פֿאַרברענט זינע גיטער,
באַהאַלט זיך אין מיר, ווי די זון אין אַ ברונעם.

זי אַפֿן מיין האַרץ! און פֿאַרנעם ווי סע שפּראַצן
געהייליקטע שעהען אין צוקונפֿטס מחשבה.
פֿאַרגיכער, פֿאַראַייל זייער מאַכטיקן רצון,
און זי אין דינן צער זייער אַנזאַגער, נביא.

און זינג פֿון די זומפֿן, און זינג פֿון דער נידער,
ביז וואַנען עס לעבט נאָך אַ טרער פֿון דער מאַמען!
דערהערן דיין קול זאלן ביינערנע ברידער,
די בראַנדיקע געטאָ, און ס'פֿאַלק הינטער ימען...

ווילנער נעמא, 22 יוני 1943

שירו של משורר יהודי ב-1943

האני המשורר האחרון באירופה?
האשיר למתים, אם אשר לעורבים?
שטבעתי באש, בכחות, במגלה,
שבוי שעות ורגעים מטלאים, צהבים.

נאטלי שועי בשני-חטיה —
דמעת-אמא תחנקני. נארא בדמעה:

ללב מיליוני, אשר לעצמות,
ההורסות אל גופי מובכי-אדמה.

ללב מיליוני — הן אני הוא! אני
לנוניהם שנותרו — הנוטר.
אלהים — ששרף האדם נחלותיו —
מתחבא בתוכי, כתמה בתוך באר.

פתח פתחיה, לביו והסבת איך נובטות
שעות-של-קדושה במחשבת-מחר.
האץ רצון האדיר. ביעונה
הנה מבשרם, ונביא, ושופר.

שיר את שיר הבחות, שיר את שיר-תחמיות,
כל עוד דמע-של-אמא שריר וקנים!
שיגיע קולך אל אלהים-עצמות,
אל הנטו באש, אל העם שמעבר לים...

גיטו וילנה, 22 יוני 1943

די פֿעסטונג

א
די פֿעסטונג איז אלט,
אזוי טרויעריק אלט,
אירע שטויבן — צעפֿאלענע שטערן.
ס'האבן זיידעס געקלעפט איר געהיימע געשטאלט
פֿון ליימען געוויקטע אין טרערן.
א האלבן יארטויזנט געבויט און געבויט —
א, וויטע געדולדיקע
זיידעס!
עס וואכן פֿארקנאטענע ביינער, ציגלעך
אין ווענט,
ווי פֿונעם גורל די עדות.

און הער זייער קול:
ניט פֿארזאמ, צווישן די צוויי
ניט פֿארזאמ, צווישן די צוויי
רייניק
דעם שטאל
פֿאראייניק
דעם שטאם.
א וואנט קעגן שרעק, און א וואנט קעגן טרויער,
און ס'אייגענע ליטב אין דער פֿעסטונג פֿארמויער!

ב
בני נאכט איז די פֿעסטונג פֿארלאשן,
בלויז די שינאה גליט.
די גאס האט פֿארלוירן איר לשון —
די הייסע גאלאפיקע טריט.

נאר טיף אונטער אינזן און ליים
נעמען די שיכטן צעפֿאלן:
מע בויערט, מע בויט אין געהיים,
עס ציען זיך ליכט דורך קאנאלן.

דא גראבט מען א פֿעסטונג א צווייטע,
אין שטיינערנעם צארן — א שאכט.
און קנויטן פֿיבערן גרייטע
א צונד זיך צו געבן אין שלאכט.

ווינער נעמא, 14 יולי 1943

★ [ג]

קלינג אין די גלעקער פֿון טויבן געוויסן
דו וועכטער גערעכטער פֿון טורעם.
זאל יעדער איצט ווערן א פֿעסטונג און שליסן
א בונד קעגן איינזערנעם שטורעם.

ווי קוילן צעבלאז די פֿארשטיקטע געמיטער
אפֿילו ווען ס'גליט ניט קיין האפֿן.
סע זאל אין די פֿינגער ניט געבן קיין ציטער
דער הייליקער יודישער וואפֿן.

ווינער געטא, פֿערצנטן יולי 1943

המבצר
א
המבצר הוא עתיק,
זו עצבות עתיקה,
עפריו — נשירי מזלות.
הסבים הם שצרו בו דמות-חשאין-לחיה,
מחמר שגלוש בדמעות.

מחצית-אלף שנה הם בנו ובנו,
עתיקי-סבלנות,
סבינו!
עוד צרים עצמות חבוים — נענו
מחומות,
כעדי גורלנו.

והספת לקולם:

אל תחת,
אל תחת,
אחד
את העם,
נקה
את הפלד.

חומה מול יגון, וחומה מול אימה,
והחמה במבצר את גופך בחומה!

ב
בלילה כבוי המבצר,
ואף השנאה לוחטת,
הרחוב את שחו הקסר —
הדתקה המרעדת.

ועמק, תחת פלד וחמר,
שכבה משכבה מתבקעת:
שם קודחים בתשאי, בצר,
ואורח-תעלות גונחת.

שם חפור המבצר השני,
בועם האבן — מכרה.
ופתילים קודחים מוכנים
להצית את הקרב הקורא.

גיטו וילנה, 14 ביולי 1943

★ [ד]

צלצל בפעמוני המצפון החרש,
אתה השומר הצודק אשר בחומה.
יהי עתה מבצר כל אחד ויחדש
ברית נגד סופת הפנזל ההומה.

להט כמו גחלים רוחות אדם מחנקים,
אף אם אין נמל המוסיף באורו ללחש.
כל ירטט בין פרמי אצבעות הדקים
הגשק היהודי הקדוש.

גיטו וילנה, ארבעה-עשר ביולי 1943

ה.פ.ה. ה.פ.ה. 16

דער נביא ברענט אויף א מזבח,
ארום דעם נביא קרינט א קרא.
געזאלבט מיט זיינע פֿונקען גיי איך
אנטקעגן שפיגל פֿון מיין שעה:

די קרא פֿארוואַרפט ארום די פֿלאַמען
א שוואַרצע רויכערדיקע שטריק
און דרייט אלץ גענטער זיך צוזאַמען
ארום דעם נביאס לעצטן בליק.

די קרא אליין שוין ברענט ווי צונטער,
זי וויגט אין פֿלאַם זיך פֿול מיט גליק,
ווי אויף א צווייג, און פֿליט אַרונטער
און פיקט אַרויס דעם נביאס בליק.

און ס'טראַגט אין שנאָבל איצט די קראַ שוין
די זעונג זיינע און זיין ליכט
צו מיר, צו מיר, ביז האַלב פֿאַרלאָשן
איך זע די זעונג אומגעריכט.

ס'איז ניט קיין חלום פֿון אַ דיכטער,
דער נביא טרייסט, איך טרייסט ווי ער
און זע די וועלט דורך זיבן ליכטער
געשפיגלט אין דעם נביאס טרער.

ווילנער געטא, 1943

פֿאַרברענטע פֿערל

ניט דערפֿאַר ווילל מינע ווערטער, וואַרפֿן זיך
גלייך ווי הענט צעבראַכענע נאָך רעטונג,
ניט דערפֿאַר, ווילל ציינערדיק זיי שאַרפֿן זיך
צו אַ ליב אין פֿינצטערניש, — נאָך זעטונג, —
בלאָזסטו אויף די קוילן פֿון מיין גרימצאָרן,
דו געשריבן וואַרט, — מיין וועלטס פֿאַרבלייבטער,
נאָך דערפֿאַר, ווילל דינע קלאַנגען גלימצערן,
ווי פֿאַרברענטע פֿערל
נאָך אַן אויסגעצאָנקטן שניטער,
און קיינער — אויך ניט איך — דורך טעג צעריבענער,
דערקענט שוין ניט די פֿרוי אין פֿלאַם געוואָשן,
וואָס פֿון אלע פֿריידן איז געבליבן איר
גראַ-פֿאַרברענטע פֿערל אין די אַשן —

ווילנער געטא, 28סטן יולי 1943

הנביא דולק על המזבח,
מסביב לו חג העורב.
משוח בזיקיו אני פוסע,
אל הקאי של שפתי קרב.

העורב משליך סביב הלהבת
חבל עשן שחור כמו עבים.
וסב ומצטופף ומתקרב הוא
סביב מבט אחרון של הנביא.

העורב עצמו דולק כעת הוא,
הוא נע באשר ובוער,
כעל ענף, אחר נחת הוא,
עין הנביא הוא מנשר.

עתה נושא במקורו
אלי, אלי את המראה
ונאת האור, חציו ככה הוא,
לא כצפוי אני רואה.

זה לא מה שפיתן חלם,
כמוהו כנביא כן מנחם אני,
בעד שבועה אורות אני רואה את העולם,
משפתף בדמעתו של הנביא.

גיטו וילנה, 1943

הנביא היאלין כג'ט

Charred Pearls

My words tremble so violently they moan,
Like broken hands they plead, entreat,
Helplessly hone
Their edges like fangs lusting for meat.

I'm moved no longer by your howls,
Oh written word, fanner of the world's fire:
Instead, charred pearls like emptied vowels
Gaze blankly at me from their pyre.

And not even I, dead already to my death,
Can recognize this woman in flame.
Of all her pleasures, body, being, breath,
Charred pearls are left, not even a name.

5

10

Vilna ghetto, July 28, 1943

צו דריטיק יאר

מנין טאטן האט צו דריטיק יאר געפלאצט דאס הארץ
ביים שפילן
ר' לוי יצחקס ניגון אויף א פידעלע פאר נאכט.
די פידל האט געצאפלט אויף זיין אקסל ווי א קינד,
און איר שפראך —
א ליכטיקער מאגנעט —
האט צוגעצויגן
די ווייטע וועלט אין שאטנדיקן כוטער,
ווי איר, א זיבנעריקער בעל-חלום,
האב ארום די פאטערלעכע קניען
זיך געוויקלט.

ס'איז געווען אין ליכטיקן סיביר.
געווען.
געווען.

א זונפלעק
צי די הייסע צונג
ביים פריירנדיקן וואלף —
האט געלעקט די שנייען אויפן שניבל
און ניט געקענט אדורכשמעלצן אין גאנצן. —
ס'האט זיין ליכט
באלויכטן בלויז די אפגעהאקטע קלאנגען
פון דער פידל
און דורכגעשטריפט מנין פליכטן אויג מיט פונקען.
פלוצעם האט זיך אנגעכאפט ביים הארץ
דער בלייכער טאטע,
געטאן א צוק,
א וואקל
מיט אן אויסגעשטרעקטן ארעם.

און אויף די הענטלעך מנינע
האט א פאל געטאן זיין גוף
צוזאמען מיט דער פידל,
ווי עס פאלט א שווערע צווינג
ארונטער אויף א גרינגער כוואליע
און די כוואליע טראגט זי.
אויבן האט געשוועבט א ניגון.
אונטן אויפן דיל
האט ביים טאטן אויסגעפלעט שוין אטעם.
און צי איר וויל זיך אנגריינדן
צי מנינע רייד אין וואר:
ליגנדיק שוין צוגעאייביקט צו א קאלטן שווינגן,
האבן זיינע ליפן מיר פארטרויט:
— אזוי מנין קינד,
פרווי אויס אויף זיינע הענט די וואג פון לעבן,
כדי דו זאלסט זיך צוגעוויינען
שפעטער צו דערטראגן.

אין יענער רגע
איז אין מיר געבוירן דער פאעט:
איר האב דערפילט:
עס דרעמלט ערגעץ אין מיין לייב א קערן,
וואס טראגט אין זיינע אינגעוויינדן
א באשטימטע שליחות.
מיר האט געדאכט: איר ווער דער האר
פון וועלדער,
מענטשן,
זאכן,
און אלץ נאר וואס איר זע
איז מנין פארקערפערטער פארלאנג.

בן שלשים

בן שלשים אבי ולבבו נבקע
עת כי נגן
נגון של לוי-יצחק על כנורו
בשעת ערבנים.
כמו תינוק פרס זה כנורו על זרועו
ולשונו —
כאבן השואבת —
משכה אליו
את מרתבי עולם

בזו נחלת כפרים יפת-הצל
שבה אני, בן-שבע, ילד בעל-חלומות,
לופף הייתי
את ברבי אבי.

הנה זה בסיפריה ברוכת האור.
היה
הנה.

בתם שמש

או שמא —

לשון חמה של זאב קופא בקר —
לקק את השלגים על השמש
ולא יכל להפשידם עד תם,
ולא הנה אורה מאיר
כי את צלילו המשתסע
של כנור

וניצוצות מרקיד באגמי עיני.
פתאם לפתע הצמיד ידו אלי לבו
אבי.

אבי החורק,

נחרר,

נרעד,

פושט זרועות נפל.

גופו אל זרועותי,

גופו וכנורו גם יחד.

כה יפל ענה כבד

על גל קליל

וזה הגל יאחז בו, ישאנו.

מלמעל — רחף נגון.

על הרצפה, מלמטה,

כהר נפסקה נשימתו של אבא,

והאמן פתיתי את לבי

או שמא כה הנה:

שכוב, כבול לנצח לקפור תדומיות

עוד את שפתיו הניע אל אנוי:

שקעני, בוי,

נסה לשקל עלי נדיר

את כבד משקלות שלחניים

כדי שתוכל להתרגל

לשאת אותם

כי נעמסו עליהם...

בן, בו פרנע

נולד בי הפיטן.

הרגשתי:

רוחם בתוך גופי גרעין מפלא

והוא נושם בו

על של שליחות ושל בשורה.

דמימי בלבי: אני אדון

של יערות,

של בגי-אדם

ושל דברים.

וכל אשר אראה

הוא תשוקתי, והיא בשר-גדמים.

מאן זאלף אומי
הד צונאט אבי:
'שמעוני, בני,
נסה לשקל עלי ידיך
את כבד משקלם של חסידים,
כדי שתוכל להתרגל
לשאת אותם
כי עמסו עליך.

ועכשו,
לגיל אבי כמו שנותי הועמתי, וזו
הועמתי —
ואין דרך חרה.
ולא קדימה.

ובראומי פני באספקלריה
עולה אלי על נחשולי מרזק
דמותו של אבא.
ושמא הוא אנו, וכל שנותי
רק חלילה הן
בהפרד חיי?

פנים כמו פניו —
ושלג על שמשת חלון נופרו.
לב קלבו
והוא נכון להתבקע,
וגם בגור דובב לי
בקנור אבי:
ראוי-נא, תריני ממרט את הידים
ונעליהם את ננוני אשמיע.

אף אין לי
מי שילפף ברפי,
אשר לשקל חיי
ומשקם למרחקי עולם,
כרוח המושבת
לשאת עונת כסופי למטרה צלולה.
אל המקום ההוא,
אליו כל המלים באות לנות,
והמים בו נועדים יחדו,
ולעולם בו לא נפגש
אדם רעהו.
באבן אקמץ באגרופי
שלשים שנותי

נאידה אותן לתהום
של קר האספקלריה.
ביטור וילנה, אוגוסט 1943 [תרגמה לאה גולדברג]

פון דעמאלט גייט מיר נאך
דעם טאטנס לויטערע צוואה:
— אזוי מען קינד,
פרווי אויס אויף דענע הענט די וואג פון לעבן,
כדי דו זאלסט זיך צוגעוויינען
שפעטער צו דערטראגן.

און איצט
בין איך אליין דערלאפן צו דעם טאטנס עלטער.
דערלאפן —
און ניטא קיין וועג צוריק
און ניט פארויס.
און ווען איך מערק מען פנים
אין א שפיגל,
קוואלט פון זינע כוואליעס מיר ארויס
דער ווייטער טאטע.
און אפשר בין איך ער, און מינע יארן
זענען בלויז א קייטלונג
פון זיין אפגעשיידטן לעבן?
דאס זעלבע פנים ווי בני אים,
דערמאנט אן שניי אויף שויבן;
דאס זעלבע הארץ,
וואס גרייט זיך אויף צום פלאצן,
און אויך א רויטינק פידעלע
פארמאג איך ווי דער טאטע:
זעט, איך רינט די אדערן
און שפיל אויף זיי מען ניגון!

נאך קיינער איז ניטא
ארום די קנעען זיך צו וויקלען
און אפועגן מען לעבן.

ציען ווייטער
ווי א ווינט
מען בענקשאפט וואלקן צו א קלארן ציל, —
אהין.
ווי אלע ווערטער קומען רוען;
ווי עס טרעפן זיך צוזאמען טעג,
ניט באגעגנט קיין מאל
איינס דעם צווייטן.

ווי א שטיין פארקלאמער איך אין פויסט
די דרייסיק יאר
און שלידער זיי אין תהום
פון קאלטן שפיגל.

ווייטער נעטא, אויגוסט 1943

Handwritten signature

ביז איהדי זיגט זאגט
אין גמל

א 3 כ / הסיניט
א 16

זומפן.
זומפן.
זומפן.

מיר טשלאפען דורך פלייזיקן קופער און טראגן
וואלד-פארטיזאנען אויף נאקעטע אקסלען.
אחינטער —
אין רעדערנע רינגען דער שונא.
פארויס —
א באהויכטער מיט שופן לבנה —
פעכלט און ציט דער צעגאנגענער באדן.
די פיס אין געזונק ערגעץ טיף...
און זיי שפילן
דעם הימען פון זומפן
אויף זשאבע-קלאווישן.

תהומיקער.
נאכטיקער.
טיפער.

סע פֿינקלט
אין בלאטע א שטערן —
דארטן דער אפרו?

קניען — פארפלאכטן אין פאספארנע נעצן.
בניכער — געבונדן מיט גליווערעס-גורטן.
און האגליק פליעסקעט אויף נאקעטע ליבער
א פראסטיק צעפערטער שווייס.
באלד-באלד —
וועלן די נאקעטע ליבער פארזינקען.

וועלן זיך הענט ניט באדארפן מער שטרעקן
ארויף צו,
פארקלאמערט ארום די גאגאנעס.

נאר א פארלירענער קרעכץ איבער אקסלען
פארשטראמט מיט באווסטזיין משוגענע חושים.
זיי פאנגען די וואר פון דער שלאנגיקער שיפרות
און ריטסן פונאנדער א געץ נאך א געץ —

די זומפן פארהארטעווען מיר מיטן ווילן
און ציען צום אינדזל וואס וועט אונדז פארהילן.
דערשפאנגען, דערשפאנגען!
מיר טראגן פארווונדיקטע וואלד-פארטיזאנען.

זאושעריער וואר, 13טן אקטאבער 1943

סטראשוו-גאס צוועלף

א
דורך געסלעך יאגט דאס מיליטער —
אויף מארדן, אונטערצינדן, רויבן,
באהאלטן הונדערט זיך אין דר'ערד,
און ווייסן ניט וואס טוט זיך אויבן.

זיי ליגן מיד, זיי ליגן גרא,
די הונדערט גליווערדיקע שכנים.
און קיינעמס פנים איז ניטא,
וועלן ס'איז קיין ליכט ניטא בני קיינעם.

בבצות.
בבצות.
בבצות.
בבצות.

בוקסים בנחשת מצפת נשאנו זיך אונט
פרטיונים-של-יער על שקמים ערמים.
בוב —
השוקים חשוקים: גלגלי האויב.
לפנים —
מהכל קשקשי הירח —
מצודד ומרטט הקרקע המתה.
הרגלים — בשקוע אי-שם, עמקות...
את המגון הבצות
מנגנון
על מנענעי צפרדעים.
תהומית מזה.
לילית מזה.
עמוק מזה.
כוכב
הבהיק מן הבץ —
השם המרגוע?

ברפים-קלועות ברשתות-של-נרקן.
ברסים — אזורים בסבכו-נחליליות.
וצליפה כבד על גופים ערמים:
שלחבות הקרח של זעה.

עוד מעט, עוד מעט —
הגופים הערמים יתקעו,
יידים לא עוד תצטרךנה לשחות
מושטות אל-על,
קמוצות באקדחים.

אף אנתה אבודה אחת מעל לשקמים
מורימה תודעה בחושים השגועים.
הם סופנים את תמציות שבשכרון הנחשי
וקורעים לגזרים רשת אחר רשת —

הקשינו את הבצות בקשות-ערף.
צענו אל אי שיקסנו מערף.
להגיע, להגיע!
פרטיונים פצועים על השכם-ונבקיע.

יער זאנצ'יה, 13 באוקטובר 1943

רחוב סטראשון מס' 12

א
בסמטאות גיסות הורסים —
לשרוף, לשחט, לשדוד.
מאה באדמה סמונים,
בלי ידיעות.

שוכבים לאים, שוכבים שבים,
מאה קפאו כעפכיש.
נאין לאיש מהם פנים:
אין אור נגר לאיש.

אולם כל צל בבור-דממה
נושא - אף צל יראה הקם -
ניצוץ לכן מן האיקמה
שפה גלושה עדתם.

ניצוץ מאיר בלב - כוכב

מאיר מקרקעית באר:
בלב - הקבי, ומתחמיו-
נגון הקבי שורר.

עוים כמנות תחיים?
מה הממש שפתקוה?
מאה באדמה טמונים,
כלי ידיעות.

למעלה - תגסות הורסים,
גורפים המון אל השחיטה.
יהודי ליטא אחרונים
עומדים על נפש-עם עתה.

עת נצרה זרקת רמון -
נסוג אויב בתדהמת.
אף פתיל נצת - בחדר קדמון
נפלה חומה על המאה.

ב
ותקפואים במערה
סבורים שהאימה פסקה.
לשוא תתקמה. כי בא
תלן רעב אל כל שוחה.

תלן רעב מראה תבלות
גובה מסיו מן הצללים,
בתשוקיו נועל צלעות,
ומפגור ריחות של צלי.

הוא מטעמים תחול הלח,
קולף ממח נמומים,
ממיר בדבש את המסרת,
לעין מציר צנימים.

ואם מלה עוד תפרפר -
יחניק אותה בריר שחור.
ירח מטעם בכל פה,
שנאת רעים אל חף יגור.

ובחשאי, בשוא-הסוד,
עת לא ישמע לא ליל, לא איש, -
שנים יחדד בהות
ובשר-אדם לאף גיש.

רשרוש, תרחור, - בצעד-צל
זוחלות גופות, נזחרות, זוחלות,
שנים נמשכות לתל
ובשפתים ננעלות.

מעל - עיר עתיקה עוממת
עם קוץ - ושוקעים יחדיו.
ובלשון שרופה, אלקמת,
נביא מוטל באפרייו.

נאר יעדער שאטן טראגט א פונק,
א זעוודיקן פאר דעם שאטן,
דער פונק איז ווייטער פאר דער שרעק,
וואס האט זיי אלעמען פארקנאטן.

באליכט דער פונק דעם גרונט פון הארץ,
ווי סליכט א שטערן אין א ברונעם;
אין הארצן איז געוויין, געוויין,
און טיפער - דעם געוויינס ניגונים.

צי איז דאס לעבן שטארק ווי טויט,
צי האט א האפט דער הוילער גלויבן?
ס'באהאלטן הונדערט זיך אין דר'ערד
און ווייסן ניט וואס טוט זיך אויבן.

און אויבן יאגט דאס מיליטער,
מע שלעפט המונים צו דער שחיטה.
עס ראנגלען זיך פאר זייער פאלק
די לעצטע יידן פון דער ליטע.

א מיידל שלידערט א גראנאט,
די דליטשן טרעטן אפ פארוונדערט,
נאר ס'רייכערט זיך דערבט א קנויט
און ס'פאלט א מויער אויף די הונדערט.

ב
און די וואס גליווערן אין הייל, -
זיי מיינען ס'איז די שרעק אריבער.
אומזיסט די טרייסט, עס קומט אריין
דער תלין הונגער אין די גריבער.

דער תלין הונגער ווייזט א שטריק
און מאנט זיין שטייער בני די שאטנס,
פארשליסט די ריפן מיט א רייף,
און שפרייט א ריח פון געבראטנס.

ער צווינגט פארזוכן פליכטן זאמד,
ער שיילט אראפ פון מארך דעם דרימל,
פארבלייט אויף האניק דעם געשטאנק
און מאלט אין אויג א ברויט מיט קימל.

און אויב עס צאפלט נאך א ווארט,
פארשטיקט ער עס מיט שווארצער סליגע.
ער שמעקט אין יעדערן דעם טעם
און שפרייט צום נאענטסטן א שינאה.

און שטילערהייט, בסאמע סוד,
עס הערט ניט נאכט, עס הערט ניט קיינער -
ער שפייזט מיט מענטשנפלייש די נאז
און שליפט די אפגעטעמפטע ציינער.

און שארף נאך שארף, מיט שאטנטריט,
עס קריכן גופן, קריכן, זשיפען,
און ציינער ציען זיך פארויס,
און ליפן שליסן זיך אין ליפן.

און אויבן - צאנקט די אלטע שטאט,
פארגייט אין איינעם מיטן זומער.
און ס'ליגט דער נביא אינעם אש
מיט אויסגעברענטער צונג - א שטומער.

נאראטשער וועלדער, 10טן נאוועמבער 1943

די ליפן מיניע — שטיינעריקע לוחות,
ווי אלט געקרייץ פֿון דורות ניט פֿארלירט זיך.
זיי נידערן אנטקעגן וועלטס מלוכות,
נאָר אויסגעמעקט פֿון זיי איז דער לאַ תרצה.

אַט באלד וועט זון דערברענען אין די קריצן
און איך אין מיין פֿארטיידיקונג אין לעצטער
א שלידער וועל זיי טאָן און זיי צעשפּריצן
און בלייבן וועט מיין גורל אַ צעזעצטער.

1943

א

מע האָט אונדז געפֿאַנגען, מיר זענען געגאַנגען
דורך געסלעך באַהאַנגען
מיט הינטיש געלעכטער.
מיר האָבן געשפּאַנט אויפֿן ברוק זאלבע דריט.
און הינטער די מידע געצווונגענע טריט —
דריט שאַטנס,
דריט אינזערנע וועכטער.

ב

מיר זענען געגאַנגען. מיר גייען נאָר איצטער.
אַ קאַרשנבוים ווינקט אונדז אַרויס דורך אַ פלאַנקען
און שטרעקט זיינע פירות
און קילט די געדאַנקען.
אַ וואַלקנדל בייט זיין געשטאַלט
ווי דער גורל:
דאָ איז ער גאָט
און דאָ איז ער תּלִין.
און אַט קומט אַנטקעגן אַ מחנה ציגיינער:
קעפעלעך שרעק
אין צעריסענע בוידן
קוקן אונדז אַן ווי אַמאָליקע ברידער
געוויקלט אין הויט פֿון דעם זעלביקן מיזרח.
און ס'ליגן אויף זייערע שמאַכטיקע ליפֿן
די פֿריילעכע לידער
פֿאַרגעלט און דערוואָרגן,
גלייך ווי זיי וואַלטן דערשפּירט אונדזער מאַרגן.

ג

פֿרעג ניט ווהיז?
יעדער אַטעם איז גליק, יעדער טראָט אַ געוויזן.
און עס מיינט דאָך אויף זיכער דער פּורפֿלנער קנוט,
אַז אַ שניט אויף דער באַק איז אַ תּפִּילה, איז גוט.

1943

פֿרעג ניט פֿאַר וואָס?

ווייל ניט דו ביסט דער מעסטער, דו — בלויז די מאַס.
אין דיין אייגענעם לייב איז פֿאַראַן אַזאַ מאַכט
דו זאָלסט קוואַלן מיט פיין ווי דער דרויסן מיט נאַכט.

שפּתי שְׁלִי — פֿלוחות אַבנים,
שְׁהָרוֹת מִנִּי דוֹרוֹת שֶׁם לֹא יֵאָבֵד.
לְמַמְלָכוֹת עוֹלָם הֵם נִתְּנִים,
אַף "לֹא־תִרְצֶח" מִהֶם נִמְחָק לַעַד.

הִנֵּה תִגְמַר הַשֵּׁמֶשׁ צְרִיכָתָהּ בְּחֵרִיתוֹת,
נִאֲנִי בְּהִגָּנִי הָאֶחְרוֹנָה
אֲשֶׁלִּיךְ אוֹתָם וְאֶהַפֵּךְ לְמַכּוֹת
וְגוֹרְלִי מִנְפֶּז יִשְׁאָר מִנָּח.

1943

ה'תש"ג, 16 ביטול

★

א

אוֹתָנוּ לְקַחוּ בְּשָׁבִי, וְהִינּוּ אֲנִי צוֹעֲדִים
דֶּרֶךְ רְחוּבוֹת עֲנוּדִים
בְּצֻחוּקִים שֶׁל פִּלְבִּים.
צִעֲדֵנוּ שְׁלִשְׁתָּנוּ עַל הַמֶּרְצֶפֶת
וּמֵאַחֲרֵי צִעֲדָה אָנוּסָה מְעִיפֶת —
שֶׁלֹּשֶׁת צִלְלִים,
שׁוֹמְרִים שֶׁל בְּרִזָּל, שֶׁלֹּשָׁה מְלֹנִים.

ב

אַנְחֵנוּ הִלְכְּנוּ, הוֹלְכִים גַּם עִתָּה.
עַץ דְּבָדְכָן אֵלֵינוּ רִמְזוּ מִבֵּין רִפְפוֹת
וּמוֹשֵׁיט פְּרוֹתֵיו
וּמִצֵּן מִחֲשָׁבוֹת.
עַבְרָה מִחֲלִיף בְּגוֹרֵל
אֶת מְרָאָהוּ:
הִנֵּה אֱלֹהִים הוּא
וְהִנֵּה הוּא תִלְיָנוּ.
וְהִנֵּה בָּא מוֹלָנוּ מִחֲנֵה צוֹעֲנִים:
רִאשִׁים קִטְנִים שֶׁל אֵימָה
בְּכֻלּוֹת קִרְעִים-עַל-קִרְעִים,
מִסְתַּכְלִים בְּפָגִינוּ כְּאֲחִים מִשְׁכָּבֵר,
עֲטוּפִים בַּעֲזוֹר שֶׁל אוֹתוֹ הַמִּזְרָח.
וְעַל שְׁפִתֵיהֶם הִרְפוֹת מוֹנָחִים
הַשִּׁירִים הַשְּׂמֵחִים
מִצְהָבִים, מִחֲנֻקִּים.
מִשָּׁל הֵם חֲשִׁים אֶת יוֹם מִחְרָתָנוּ.

ג

אַל תִּשְׁאֹל: לְהִיכָן?
כָּל נְשִׁימָה הִיא אֲשֶׁר, כָּל צֶעֶד הִיא הַצֵּלָה כָּאֵן.
וּנְדָאִי שְׁשׁוּט הַשָּׁנִי סְבוּר מִלְכַּת־חֶלֶה,
שְׁחַתָּה בְּלִחִי הוּא טוֹב, הוּא תִפְלָה.

אַל תִּשְׁאֹל: עַל שׁוֹם מָה?
כִּי לֹא אֶתָּה הַמּוֹדֵד, אֶתָּה רַק הַמְּדָה.
בְּבִשְׂרָף שֶׁלֶךְ יֵשׁ פֶּתַח הַיּוֹלֵל,
שְׁתִּקִּיר עֲנוּיִים כְּחוּץ הַמִּקְרִיר רַק חֲשֶׁף לִילִי.

1943

ה'תש"ג, 16 ביטול

✱ און אויב מײן פֿאלק וועט בלייבן בלויז אַ ציפֿער

און אויב מײן פֿאלק וועט בלייבן בלויז אַ ציפֿער, —
באַשווער איך עס: פֿאַרגיי פֿון מײן זכרון.
און זאלן אלע קבֿרים זינקען טיפֿער
און זאל קיין שטויב ניט בלייבן פֿון די יארן.

און אויך מײן ביקס טו איך אַצינד באַשווערן:
פֿאַרוואַנדל זיך אַ שלאַנג אין מיטלע הענט,
אויב נאָר דאָס מאַרגנקינד וועט ניט דערהערן
דעם שאַס, וווּהיין איך האָב אים איצט געווענדט.

נאַראַטשער וועלדער, 30סטן יאָנואַר 1944
[BURNT PEARLS]

✱ זינג ניט קיין טרויעריקס

זינג ניט קיין טרויעריקס,
טו ניט פֿאַרשעמען
דעם טרויער,
ווערטער פֿאַרראַטן.
עס שטעלן זיך נעמען
קאַפּויער.

קוק אויפֿן שניי
און באַליכט מיט זײַן רו
דיין זכרון:
ליכט איז די שפּראַך פֿון דיין האַרצן.
און דו —
ניי־געבאַרן.

שטרעק דינע פֿינגער צום שניי,
צו די קאַלטע
געוועבן.
אויסלייזן וועסטו אין זיי
דאָס באַהאַלטענע
לעבן.

נאַראַטשער וועלדער, 15טן פעברואַר 1944

[55]

נאָם עמי יהיה אף למספר

נאָם עמי יהיה אף למספר, —
השפּעטי: שָׁקע, עמי, מִזְכָּרוֹנִי.
וְנִעְמִיקוּ-נָא קְבֻרוֹת אֶל הַעֲפָר,
וְגַם עֶפֶר בַּל יִתֵּר מִן הַשָּׁנִים.

גם את רובי שְׂבָדֵי הַשְּׁפָעִתִּי:
יְהִי אַתָּה נֶחֱשׁ בְּזִרְעוֹתִי,
אִם לֹא יִשְׁמַע מִחֵר יְלִיד־הַשֹּׁחַר
אֶת הַיְרִיָּה, אֶת כּוֹנֵנָה מֵאַצְבָּעוֹתֵי.

יערות נארוץ, 30 בינואר 1944

לא על גִּזְוֹן תִּשְׁוֹרר —
לֹא עַל גִּזְוֹן תִּשְׁוֹררִי הַתְּשֻׁבָּה וְהַחֲשִׁיבָה

לא על גִּזְוֹן תִּשְׁוֹררִי הַתְּשֻׁבָּה וְהַחֲשִׁיבָה
בַּל תִּבְיֹשׁ
עָצָב רָם.
מְלִים שְׂבָדֵי.

שְׁמוֹת שְׁהַפְּכוּ
אֶת עוֹרָם.

תִּבְט בְּשִׁלְיָם.
וְכִרְוֹןָה — בְּאוֹר שְׁלֹתָם

יִלְטֹשׁ:
אוֹר הוּא לְשׁוֹן לְבָבָהּ, יִשְׁמַע וְיִשְׁפָּדֵק

וְאַתָּה — תִּגְדֹּל
מִחֲדָשׁ.

הוֹשֵׁט אֲצָבָעוֹת לְשִׁלְיָם,
לְאַרְיָנִים

הַקָּרִים.
שְׂבָהָם תִּנְאֹל וְתָרִים

אֶת הַחַיִּים
הַחֲבוּיִים.

יערות נארוץ, 5 בפברואר 1944

לוחות-העופרת מבית דפוס ראם

באצבעות-אסירים שלוחות מן המל

לצויד קרן-אור מדרורו של עולם,

נמשכנו לגנב הלוחות בדמי ליל,

לוחות-העופרת מבית-דפוס ראם.

עודנו חולמים, נקראנו למל,

לוחות להתיף — בדורים לעם.

ונשוב ונשבר מנעול חותמת

ממערך עולמית מודעת מכבר.

משרני-צל, לאור עצשית עוממת,

יצקנו טורי אותיות העבר

כצקת אבות אבותינו השמן

במנורות-זהב, בדכירי-הקבר.

האיירה עופרת, לזין מתכת,

המסו מחשבות, מזו אות אחר אות,

שורות מבבל ופולין — במסכת,

קאחת הלחמו לקראת תבאות.

גבורת ישראל במלים מברכת,

עמה מפוצץ העולם ביריות!

נאָשר פֿאַר אַ קלייַ-הונד
 בייַד פֿאַר אַ קלייַ-הונד
 קען אַ קלייַ-הונד
 קען אַ קלייַ-הונד
 קען אַ קלייַ-הונד

גיטו וילנה, 12 באוקטובר 1943 [תרגום פסח גינצבורג]

[ווייַנער געטא, 12טן סעפטעמבער 1943
 1618 1617 1616 1615 1614 1613 1612 1611 1610 1609 1608 1607 1606 1605 1604 1603 1602 1601 1600 1599 1598 1597 1596 1595 1594 1593 1592 1591 1590 1589 1588 1587 1586 1585 1584 1583 1582 1581 1580 1579 1578 1577 1576 1575 1574 1573 1572 1571 1570 1569 1568 1567 1566 1565 1564 1563 1562 1561 1560 1559 1558 1557 1556 1555 1554 1553 1552 1551 1550 1549 1548 1547 1546 1545 1544 1543 1542 1541 1540 1539 1538 1537 1536 1535 1534 1533 1532 1531 1530 1529 1528 1527 1526 1525 1524 1523 1522 1521 1520 1519 1518 1517 1516 1515 1514 1513 1512 1511 1510 1509 1508 1507 1506 1505 1504 1503 1502 1501 1500 1499 1498 1497 1496 1495 1494 1493 1492 1491 1490 1489 1488 1487 1486 1485 1484 1483 1482 1481 1480 1479 1478 1477 1476 1475 1474 1473 1472 1471 1470 1469 1468 1467 1466 1465 1464 1463 1462 1461 1460 1459 1458 1457 1456 1455 1454 1453 1452 1451 1450 1449 1448 1447 1446 1445 1444 1443 1442 1441 1440 1439 1438 1437 1436 1435 1434 1433 1432 1431 1430 1429 1428 1427 1426 1425 1424 1423 1422 1421 1420 1419 1418 1417 1416 1415 1414 1413 1412 1411 1410 1409 1408 1407 1406 1405 1404 1403 1402 1401 1400 1399 1398 1397 1396 1395 1394 1393 1392 1391 1390 1389 1388 1387 1386 1385 1384 1383 1382 1381 1380 1379 1378 1377 1376 1375 1374 1373 1372 1371 1370 1369 1368 1367 1366 1365 1364 1363 1362 1361 1360 1359 1358 1357 1356 1355 1354 1353 1352 1351 1350 1349 1348 1347 1346 1345 1344 1343 1342 1341 1340 1339 1338 1337 1336 1335 1334 1333 1332 1331 1330 1329 1328 1327 1326 1325 1324 1323 1322 1321 1320 1319 1318 1317 1316 1315 1314 1313 1312 1311 1310 1309 1308 1307 1306 1305 1304 1303 1302 1301 1300 1299 1298 1297 1296 1295 1294 1293 1292 1291 1290 1289 1288 1287 1286 1285 1284 1283 1282 1281 1280 1279 1278 1277 1276 1275 1274 1273 1272 1271 1270 1269 1268 1267 1266 1265 1264 1263 1262 1261 1260 1259 1258 1257 1256 1255 1254 1253 1252 1251 1250 1249 1248 1247 1246 1245 1244 1243 1242 1241 1240 1239 1238 1237 1236 1235 1234 1233 1232 1231 1230 1229 1228 1227 1226 1225 1224 1223 1222 1221 1220 1219 1218 1217 1216 1215 1214 1213 1212 1211 1210 1209 1208 1207 1206 1205 1204 1203 1202 1201 1200 1199 1198 1197 1196 1195 1194 1193 1192 1191 1190 1189 1188 1187 1186 1185 1184 1183 1182 1181 1180 1179 1178 1177 1176 1175 1174 1173 1172 1171 1170 1169 1168 1167 1166 1165 1164 1163 1162 1161 1160 1159 1158 1157 1156 1155 1154 1153 1152 1151 1150 1149 1148 1147 1146 1145 1144 1143 1142 1141 1140 1139 1138 1137 1136 1135 1134 1133 1132 1131 1130 1129 1128 1127 1126 1125 1124 1123 1122 1121 1120 1119 1118 1117 1116 1115 1114 1113 1112 1111 1110 1109 1108 1107 1106 1105 1104 1103 1102 1101 1100 1099 1098 1097 1096 1095 1094 1093 1092 1091 1090 1089 1088 1087 1086 1085 1084 1083 1082 1081 1080 1079 1078 1077 1076 1075 1074 1073 1072 1071 1070 1069 1068 1067 1066 1065 1064 1063 1062 1061 1060 1059 1058 1057 1056 1055 1054 1053 1052 1051 1050 1049 1048 1047 1046 1045 1044 1043 1042 1041 1040 1039 1038 1037 1036 1035 1034 1033 1032 1031 1030 1029 1028 1027 1026 1025 1024 1023 1022 1021 1020 1019 1018 1017 1016 1015 1014 1013 1012 1011 1010 1009 1008 1007 1006 1005 1004 1003 1002 1001 1000 999 998 997 996 995 994 993 992 991 990 989 988 987 986 985 984 983 982 981 980 979 978 977 976 975 974 973 972 971 970 969 968 967 966 965 964 963 962 961 960 959 958 957 956 955 954 953 952 951 950 949 948 947 946 945 944 943 942 941 940 939 938 937 936 935 934 933 932 931 930 929 928 927 926 925 924 923 922 921 920 919 918 917 916 915 914 913 912 911 910 909 908 907 906 905 904 903 902 901 900 899 898 897 896 895 894 893 892 891 890 889 888 887 886 885 884 883 882 881 880 879 878 877 876 875 874 873 872 871 870 869 868 867 866 865 864 863 862 861 860 859 858 857 856 855 854 853 852 851 850 849 848 847 846 845 844 843 842 841 840 839 838 837 836 835 834 833 832 831 830 829 828 827 826 825 824 823 822 821 820 819 818 817 816 815 814 813 812 811 810 809 808 807 806 805 804 803 802 801 800 799 798 797 796 795 794 793 792 791 790 789 788 787 786 785 784 783 782 781 780 779 778 777 776 775 774 773 772 771 770 769 768 767 766 765 764 763 762 761 760 759 758 757 756 755 754 753 752 751 750 749 748 747 746 745 744 743 742 741 740 739 738 737 736 735 734 733 732 731 730 729 728 727 726 725 724 723 722 721 720 719 718 717 716 715 714 713 712 711 710 709 708 707 706 705 704 703 702 701 700 699 698 697 696 695 694 693 692 691 690 689 688 687 686 685 684 683 682 681 680 679 678 677 676 675 674 673 672 671 670 669 668 667 666 665 664 663 662 661 660 659 658 657 656 655 654 653 652 651 650 649 648 647 646 645 644 643 642 641 640 639 638 637 636 635 634 633 632 631 630 629 628 627 626 625 624 623 622 621 620 619 618 617 616 615 614 613 612 611 610 609 608 607 606 605 604 603 602 601 600 599 598 597 596 595 594 593 592 591 590 589 588 587 586 585 584 583 582 581 580 579 578 577 576 575 574 573 572 571 570 569 568 567 566 565 564 563 562 561 560 559 558 557 556 555 554 553 552 551 550 549 548 547 546 545 544 543 542 541 540 539 538 537 536 535 534 533 532 531 530 529 528 527 526 525 524 523 522 521 520 519 518 517 516 515 514 513 512 511 510 509 508 507 506 505 504 503 502 501 500 499 498 497 496 495 494 493 492 491 490 489 488 487 486 485 484 483 482 481 480 479 478 477 476 475 474 473 472 471 470 469 468 467 466 465 464 463 462 461 460 459 458 457 456 455 454 453 452 451 450 449 448 447 446 445 444 443 442 441 440 439 438 437 436 435 434 433 432 431 430 429 428 427 426 425 424 423 422 421 420 419 418 417 416 415 414 413 412 411 410 409 408 407 406 405 404 403 402 401 400 399 398 397 396 395 394 393 392 391 390 389 388 387 386 385 384 383 382 381 380 379 378 377 376 375 374 373 372 371 370 369 368 367 366 365 364 363 362 361 360 359 358 357 356 355 354 353 352 351 350 349 348 347 346 345 344 343 342 341 340 339 338 337 336 335 334 333 332 331 330 329 328 327 326 325 324 323 322 321 320 319 318 317 316 315 314 313 312 311 310 309 308 307 306 305 304 303 302 301 300 299 298 297 296 295 294 293 292 291 290 289 288 287 286 285 284 283 282 281 280 279 278 277 276 275 274 273 272 271 270 269 268 267 266 265 264 263 262 261 260 259 258 257 256 255 254 253 252 251 250 249 248 247 246 245 244 243 242 241 240 239 238 237 236 235 234 233 232 231 230 229 228 227 226 225 224 223 222 221 220 219 218 217 216 215 214 213 212 211 210 209 208 207 206 205 204 203 202 201 200 199 198 197 196 195 194 193 192 191 190 189 188 187 186 185 184 183 182 181 180 179 178 177 176 175 174 173 172 171 170 169 168 167 166 165 164 163 162 161 160 159 158 157 156 155 154 153 152 151 150 149 148 147 146 145 144 143 142 141 140 139 138 137 136 135 134 133 132 131 130 129 128 127 126 125 124 123 122 121 120 119 118 117 116 115 114 113 112 111 110 109 108 107 106 105 104 103 102 101 100 99 98 97 96 95 94 93 92 91 90 89 88 87 86 85 84 83 82 81 80 79 78 77 76 75 74 73 72 71 70 69 68 67 66 65 64 63 62 61 60 59 58 57 56 55 54 53 52 51 50 49 48 47 46 45 44 43 42 41 40 39 38 37 36 35 34 33 32 31 30 29 28 27 26 25 24 23 22 21 20 19 18 17 16 15 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0]

פֿאַרפֿירערענע יידן

האַסטו געזען איבער פֿעלדער מיט שניי
 פֿאַרפֿירערענע יידן, אַ ריי נאָך אַ ריי?

זיי ליגן און אַטעם, פֿאַרמירמלט און בלאַ,
 נאָר טויט איז אין זייערע קערפערס ניטאָ.

ווייל ס'פֿינקלט אויך ערגעץ פֿאַרפֿירערן דער גיסט,
 ווי אַ גילדענער פֿיש, אין אַ כוואַליע פֿאַראַיזט.

זיי רייידן ניט. שוויגן ניט. יעטוועדער טראַכט.
 און די זון ליגט פֿאַרפֿירערן אין שניי אויך ביי נאַכט.

עס גלייט אויף אַ ראַזלעכער ליפּ אין געפֿירר
 אַ שמייכל און קען זיך ניט געבן קיין ריר.

אַ טראַט לעם דער מאַמען ליגט הונגעריק ס'קינד
 און מאַדנע: זי קען עס ניט זייגן אַצינד.

און ס'גליווערט אַ פֿויסט ביי אַ נאַקעטן גרייז
 און קען ניט זיין כוח באַפֿרייען פֿון אייז.

כ'האַב אַלערליי טויטן פֿאַרזוכט ביז אַהער
 און ס'קען מיך שוין קיינער ניט ווונדערן מער.

נאָר אַצינד אין דער יוליקער היץ אויף אַ גאַס
 באַפֿאַלט מיך אַ פֿראַסט ווי ס'באַפֿאַלט משוגעת:

עס גייט מיר אַנטקעגן דאָס בלאַע געביין —
 פֿאַרפֿירערענע יידן אויף שנייקן פליין.

מיין הויט ווערט באַצויגן מיט מירמלנער שיכט,
 און אַפּשטעלן נעמט זיך דאָס וואָרט און דאָס ליכט.

און אויך מיין באַוועגונג פֿאַרפֿירט, ווי ביים גרייז,
 וואָס קען ניט זיין כוח באַפֿרייען פֿון אייז.

פאסטמוע, 10טן יולי 1944

יְהוּדִים קְפוּאִים
 הָרֵאִיתִי שׁוֹכְבִים עַל שְׂדוֹת־שָׁלֵג קְרִימִים
 יְהוּדִים מְקַפְּאִים — בְּטוֹרִים, בְּטוֹרִים
 גּוֹשֵׁי שֵׁשׁ כַּחַל, בְּלִי נְשִׁימָה, כְּצָפִים,
 נְאוּלָם אֵין הַמָּוֶת שׁוֹכֵן בְּגוֹפִים.

כִּי אִי-שָׁם מִבְּהִיקָה גַם הָרוּחַ קְפוּאָה,
 כְּדִגְפּוֹ בְּתוֹךְ גַּל שְׁקָפָא בְּתוֹנָעָה.

בְּלִי דְבוּר. בְּלִי שְׂתִיקָה. בְּהִרְהוּר מְצֻטְלָל.
 וְהַשָּׁמַשׁ קְפוּאָה רְבּוּצָה גַם בְּלִיל.

עַל שִׁפָּה מוֹרִידָה עוֹד קוּפָא מִבְּהִל
 בְּן-חַיִּיד — וְלִגּוּעַ קְמָעָה לֹא יוֹכֵל.

אַם שׁוֹכְבָת, עַל נֶד — תִּינוּקָה הַמְרָעָב,
 וּמוֹזָר: לֹא תוֹכֵל הַיִּנְיָקוֹ בְּהָלָב.

סָב עָרָם — וְנִגְלַד אֲגוּרָפוֹ בְּגִיחוֹ,
 לֹא יוֹכֵל מִן הַתְּקַרַח שֶׁתִּרְרַח אֶת כַּחוֹ.

שְׁשַׁעֲמֵתִי מִיחֹת כָּל-מִינֵי עַד הָלוֹם —
 מַה יִּפְּלִיא אוֹתִי עוֹד, מַה אוֹתִי יִתְּלֵם?

אַךְ עֲמָה, בְּחֶמְדוֹ שֶׁל יוֹם-יוֹלִי שְׁוּוּף,
 מִתְנַפֵּל עָלַי קֹר כְּהַתְקַף הַטְרוּף:

כִּי בָאִים מִמוֹלֵי הַגּוֹפִים הַכְּחָלִים —
 יְהוּדִים מְקַפְּאִים עַל מִשּׁוֹר הַשְּׁלָגִים.

וְדִק-שֵׁשׁ מְצַעִיף אֶת גּוֹפִי, אֶת הָעוֹר,
 וְעוֹצְרִים בְּנוֹעָם הַמְּלָה וְהָאוֹר.

וְקוּפָאֵת תּוֹנֵעָתִי כְּשֶׁל סָב בְּגִיחוֹ:
 לֹא יוֹכֵל מִן הַתְּקַרַח שֶׁתִּרְרַח אֶת כַּחוֹ.

מוסקבה, 10 ביולי 1944